

Dejës i lezuar

Nr. -1-153
Br.

Data 30.11.2023
Datum

OBILIQ-OBILIC

REPUBLIKA E KOSOVËS
REPUBLIKA KOSOVA - REPUBLIC OF KOSOVO
KOMUNA E OBILIQIT
OPŠTINA OBILIC - MUNICIPALITY OF OBILIC

KUVENDI KOMUNAL OBILIQ

Skupština Opštine Obilić - Municipality Assembly of Obiliq

Në mbështetje të nenit 12.2, pika d) të Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale nr.03/L-040, (Gazeta Zyrtare nr.28 të dt.04.06.2008), bazuar në Ligjin nr.08/L-025 Për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja, neni 28, bazuar në nenin 44.1 dhe 47.3, të Statutit të Komunës nr.-I-34, të dt.25.04.2016, si dhe nenin 39 të Rregullores së punës së Kuvendit, Kuvendi Komunal pas shqyrtimit të kërkesës nr.05, të dt.13.10.2023 nga MMPHI-ja, dhe kërkesës nr.-IX-121, të dt.21.11.2023, nga DMM-ja, në mbledhjen e mbajtur me dt. 30.11.2023, mori këtë:

V E N D I M

1. Aprovohet Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit, i ndryshuar dhe i plotësuar sipas rekomandimeve nga MMPHI-ja.
2. Ky Vendim hyn në fuqi (15) pesëmbëdhjetë ditë pas regjistrimit në Zyrën e protokolit të MAPL dhe shtatë (7) ditë pas publikimit në web faqen e Komunës .

-T'i dërgohet
-Kryetarit
-Nënkryetarit
- Kryesueses
- Anëtarëve të KK
-MAPL
-DMM
-Arkivit

Kryesuese e Kuvendit Komunal

Vlora Mjekiqi Kabashi

REPUBLIKA E KOSOVËS - REPUBLIKA KOSOVA
KOMUNA E OBILIQIT - OPŠTINA OPILO
DREJTORIA E ADMINISTRATËS PËRGJITHSHME
UPRAVA OPŠTE ADMINISTRACIJE

Dalës-izleazna

Nr. -1-153

Data 30.11.2023

Br.

Datum

OPŠTINA OPILO

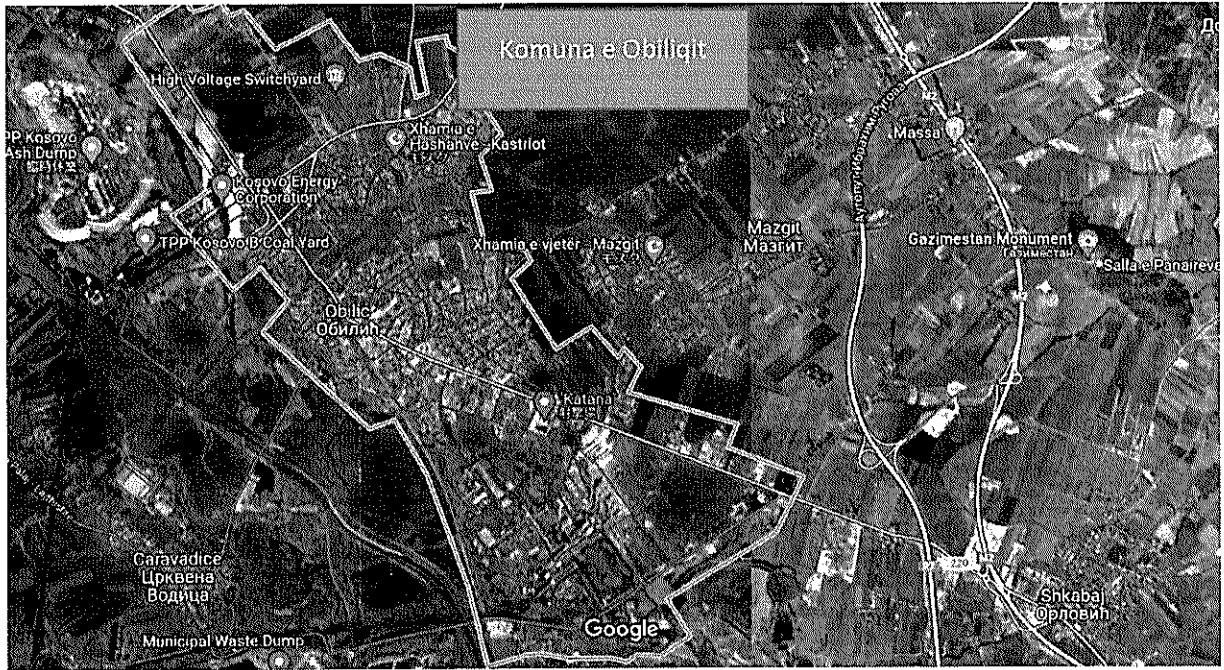
PLANI LOKAL I VEPRIMIT PËR CILËSI TË AJRIT

Komuna e Obiliqit

2023

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Copyright ©2022 CNES / Airbus, Landsat / Copernicus, Maxar Technologies. 地図データ ©2022 500 m

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit 2023 - 2027

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Parathënie

Kryetari i Komunës së Obiliqit

Të dashur pjesëmarrës të komunitetit të Obiliqit

Me përfshirjen e Komunës dhe partnerëve të tjerë, ne do të angazhohemi për zbatimin e Planit Lokal të Veprimit për Cilësinë e Ajrit për Obiliqin dhe do të sigurohemi që kjo të ndikoj në përmirësimin e cilësisë së ajrit në Obiliq brenda pesë viteve të ardhshme, duke filluar nga viti 2023 deri në 2027.

Qëllimi i këtij plani të veprimit është përmirësimi i cilësisë së ajrit, që do të ndikojë në përmirësimin e mjedisit. Vizioni i Obiliqit nuk është vetëm të ketë ajër cilësor dhe një mjedis të shëndetshëm, por edhe të bëhet një qytet më i gjelbër dhe më i bukur, me mirëqenie më të mirë të banorëve të tij. Obiliqi do të përpiqet të mbështesë fuqishëm qëllimet e cilësisë së ajrit të vendosura nga legjislacioni për ajër i BE-së dhe i OSH-së.

Ndotja e ajrit mund të ketë ndikime serioze në shëndetin e njerëzve, veçanërisht në qytetarët më të ndjeshëm sikur janë: fëmijët, shtatzënat, të moshuarit dhe të sëmurët. Deri tani, kemi ndërmarrë hapa të rëndësishëm në përmirësimin e cilësisë së ajrit në komunën tonë, por ne e dimë se ende ka shumë për t'u bërë.

Rritja e vazhdueshme e bizneseve, përdorimi i makinave dhe ndërtimi tregojnë se cilësia e ajrit mbetet një shqetësim i madh për shëndetin publik. Prandaj, përdorimi i biçikletës, ecja dhe forma të tjera të udhëtimit aktiv janë të nevojshme për përmirësimin e cilësisë së ajrit dhe shëndetit të popullsisë.

Ne të gjithë kemi përgjegjësinë të sigurojmë që sikur ne, po ashtu edhe brezat e ardhshëm të mund të thithin ajër të pastër. Do të bashkëpunojmë me banorët, bizneset lokale dhe partnerët e tjerë për ta bërë Obiliqin një qytet më të pastër, më të gjelbër dhe më të shëndetshëm për t'u jetuar, punuar dhe vizituar.

Sugjerimet dhe projektet konkrete për zgjidhjen e problemeve mjedisore, si dhe përfshirja aktive e publikut dhe e akterëve të ndryshëm në shoqëri, do të e inkurajojnë procesin e implementimit të këtij plani, dhe për më tepër do të ndikojnë në interesimin e donatorëve financiarë për t'a mbështetur vullnetin komunal të Obiliqit .Në këtë plan, masat dhe veprimet identifikohen duke përcaktuar koston, efektivitetin, kohëzgjatjen si dhe mundësinë e zbatimit.

Ndërmarrja e veprimeve të menjëhershme për të gjitha masat është e vështirë, por ne do të punojmë pandalur për t'i arritur qëllimet dhe objektivat e këtij plani të veprimit. Së pari, do të doja të falënderoja Qeverinë e Dukatit të Madh të Luksemburgut për mbështetjen financiare, UNDP-në në Kosovë, si dhe ekspertët ndërkombëtarë dhe vendorë për hartimin e këtij Planit Lokal të Veprimit për Cilësinë e Ajrit, si dhe të gjithë zyrtarët të cilët me angazhimin e tyre ndihmuan në formësimin e veprimeve të përfshira në këtë plan.

Xhafer Gashi
Kryetar i Komunës Obiliq

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Përmbajtja

Përmbledhje ekzekutive	9
Përmbledhje ekzekutive	10
1.0. Hyrje	11
1.1. Përgjegjësitë dhe zotimet	12
1.2. Korniza ligjore	13
1.3. Metodologjia	13
1.4. Konsultimi	14
2.0. Informata të përgjithshme	14
2.1. Sektori i transportit	16
2.1. Përdorimi i tokës dhe mbulesa e tokës	16
2.2. Të dhëna meteorologjike	17
3.0. Situata e Cilësisë së Ajrit	19
3.1 Të dhëna të Monitorimit të Cilësisë së Ajrit	20
4.0. Të dhëna për emetimet e Obiliqit	30
5.0. Objektivat dhe masat	32
5.1. Objektivat	32
5.2. Masat	34
6.0. Renditja e prioriteteve	34
7.0. Veprimet dhe institucionet udhëheqëse të PLVCA-së	34
8.0. Arritja e objektivave duke zbatuar masa/veprime	35
9.0. Vlerësimi i zbatimit të planit	35
10.0. Ndikimet e pritura të PLVCA-së	35
11.0. Monitorimi dhe Vlerësimi	36
11.1. Periudha e monitorimit	36
11.2. Personat që kryejnë monitorimin	36
12.0. Përfundime	37
13.0 Tabela e aktiviteteve	38
ANEKSI 1	47

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

LISTA E TABELAVE

Tab. 1 Të dhëna statistikore për banorët e Obiliqit	15
Tabela 2. Të dhëna për bujqësinë në Obiliq	18
Tabela 3. Temperaturat e ajrit në Prishtinë in °C në vitet 2017-2021	19
Tabela 4. Moti në Prishtinë, Ditë me shi dhe borë në vitet 2017-2021	20
Tabela 5. Standardi i Cilësisë së Ajrit	21
Tabela 6. Të dhënat mesatare vjetore prej SMCA-ve për SO ₂ , NO _x , PM ₁₀ dhe PM _{2.5}	22
Tabela 7. Vlerat mesatare mujore të SO ₂ (µg/m ³) prej SMCA-ve nga viti 2019 deri në 2022 ...	23
Tabela 8. Vlerat mesatare mujore të NO ₂ (µg/m ³) prej SMCA-ve nga 2019 deri në 2022	25
Tabela 9. Vlerat mesatare mujore të PM ₁₀ nga viti 2019 deri në 2022	25
Tabela. 10. Vlerat mesatare mujore të PM _{2.5} (µg/m ³) prej SMCA-ve nga 2019 deri në 2022 ...	27

LISTA E FIGURAVE

Figura 1. Numri i ndërmarrjeve në Komunën e Obiliqit, nga viti 2019 deri në 2022.....	17
Figura 2. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të SO ₂ nga viti 2019 deri në 2022.....	23
Figura 3. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të NO ₂ (µg/m ³) prej SMCA-ve nga viti 2019 deri në 2022.....	25
Figura 4. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të PM ₁₀ nga viti 2019 deri në 2022.....	26
Figura 5. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të PM _{2.5} (µg/m ³) prej SMCA-ve nga viti 2019 deri në 2022.....	27
Figura 6. Harta e koncentrimin për SO ₂ , NO _x dhe PM ₁₀ (projekti i JICA-s).....	28

Shkurtesa dhe akronime

AA	Agjencia për Akreditim
SAA	Spektrometri me Absorbim Atomik
BPYPTT	Bujqësi, Pylltari dhe Përdorim Tjetër i Tokës
UA	Udhëzim Administrativ
ICA	Indeksi i Cilësisë së Ajrit
SMCA	Stacioni i Monitorimit të Cilësisë së Ajrit
TMD	Teknologjia më e Mirë e Disponueshme
VK	Vlerësimi i Kapaciteteve
ZHK	Zhvillimi i Kapaciteteve
SMEV	Sistem për Monitorim të Emetimeve të Vazhdueshme
	Komiteti Evropian i Standardizimit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

DKL	Dinamika komputacionale e lëngjeve
CO	Monoksid Karboni
DMMU (MMPHI)	Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ujërave
KE	Komisioni Evropian
VKE	Vlerat Kufi të Emetimeve
Udhëzuesi EMEP/EEA	Udhëzues i EMEP/EEA (Programi Evropian për Monitorim dhe Vlerësim/Agjencia Evropiane e Mjedisit) për inventarin e emetimeve të ndotësve të ajrit 2019
EEA	Agjencia Evropiane e Mjedisit
PES	Precipitues Elektrostatik
BE	Bashkimi Evropian
FC	Karboni i Fiksuar
SF	Studimi i Fizibilitetit
GS	Gaz Serë
GIS	Sistemi i Informacionit Gjeografik
AÏ	Automjet Industrial
PKIN	Parandalimi dhe Kontrolli i Integruar i Ndotjes (Ligji Nr. 03/L-043)
PIPP	Proceset Industriale dhe Përdorimet e Produkteve
IPH (MMPHI)	Instituti për Planifikim Hapësinor
TI	Teknologjia e Informimit
JICA	Agjencia Japoneze për Bashkëpunim Ndërkombëtar
AKK (MMPHI)	Agjencia Kadastrale e Kosovës
KEK	Korporata Energjetike e Kosovës
AMMK (MMPHI)	Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës
IHMK (MMPHI)	Instituti Hidro-Meteorologjik i Kosovës
TC Kosova A	Termocentrali Kosova A
TC Kosova B	Termocentrali Kosova B
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
IMD	Impiant i Madh me Djegie
ALK	Automjet i Lehtë Komercial
VUN	Vlerë më e Ulët e Ngrohjes
Thëngjill	Thëngjill
GLN	Gaz i Lëngshëm i Naftës
MCC/MFK	Korporata e Sfidave të Mijëvjeçarit / Fondacioni i Mijëvjeçarit në Kosovë

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

MMPHI	Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
ME	Ministria e Ekonomisë
MINT	Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë
TKE	Tavanet Kombëtare të Emetimeve (Direktiva për Tavanet Kombëtare të Emetimeve: DIREKTIVA (BE) 2016/2284 për uljen e emetimeve kombëtare të ndotësve atmosferikë të caktuar)
POPJOM	Përbërjet organike të paqëndrueshme jo-metan
NO _x	Okside të azotit
NO ₂	Dyoksid azoti
O ₃	Ozoni
OM	Operimi dhe Mirëmbajtja
HAP	Hidrokarbure Aromatike Policiklike
PM ₁₀ , PM _{2.5} , PM ₁	Materie e grimcave me diametër prej 10µm ose më pak, 2.5µm ose më pak dhe 1.0µm ose më pak
MP	Makinë për Pasagjerë
PO	Plani i Operacioneve
Pyetje dhe përgjigje	Sigurimi i cilësisë
KC	Kontrolli i Cilësisë
PSA	Procesi i Stabilizim Asociimit
MSA	Marrëveshja e Stabilizim Asociimit
SIDA	Agjencia Suedeze për Bashkëpunim për Zhvillim Ndërkombëtar
OZHQ	Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm
SO ₂	Dyoksid Squfuri
PSO	Procedura Standarde e Operimit
TC	Termocentral
GjGS	Gjithsej Grimca të Suspenduara

Përmbledhje ekzekutive

Qëllimi i Planit Lokal të Veprimit për Cilësi të Ajrit (PLVCA) është të përcaktojë qëllimet, si dhe masat dhe aktivitetet që do të kontribuojnë në përmirësimin afatgjatë të cilësisë së ajrit dhe mbrojtjen e shëndetit të komunitetit në zonën administrative të Obiliqit.

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

PLVCA-ja është bazuar në të dhënat nga stacionet e monitorimit të cilësisë së ajrit në zonat e Obiliqit (Dardhishtë, Palaj dhe Obiliq) dhe analizës së burimeve të ndotjes së ajrit që kontribuojnë në këtë problem.

Dëshmitë dhe analizat tregojnë se burimi më i madh lokal i shqetësimit për ndotjen e ajrit është nga amvisëritë, termocentralet dhe automjetet. Sipas të dhënave, përqendrimit mesatare vjetore të PM₁₀ dhe PM_{2.5} në disa zona të qytetit vazhdojnë t'i tejkalojnë caqet kombëtare. Zhvillimi dhe rritja e Obiliqit paraqesin gjithashtu një sfidë për sa i përket uljes së ndotësve.

Ruajtja ose ulja e niveleve të ndotësve dhe mbrojtja e shëndetit përballë rritjes së konsiderueshme të popullatës dhe punësimit kërkon përdorimin afatmesëm dhe afatgjatë të tokës të bazuar në fakte, si dhe gjetjen e modaliteteve për ngrohjen e amvisërive, përmirësimin e teknologjisë së TC-ve dhe veprimet e planifikimit të transportit.

Për të arritur rezultate, cilësia e ajrit duhet adresuar në mënyra të ndryshme. Falënderimet i dedikohen Qeverinë e Dukatit të Madh të Luksemburgut për mbështetjen financiare, Zyrën e UNDP-së në Kosovë dhe ndihmën e ekspertëve vendas dhe ndërkombëtarë, zyrtarët nga Komuna e Obiliqit që së bashku me organizata të tjera të rëndësishme bashkëpunuan për të zhvilluar këtë Plan Veprimi dhe për të identifikuar masat dhe veprimet e nevojshme.

Veprimet ambicioze të Obiliqit për të ulur ndotjen e ajrit përfshijnë uljen e emetimeve nga ngrohja e amvisërive, sektori i transportit, nga ndërtimtaria dhe demolimet, si dhe ngritjen e vetëdijesimit.

Disa nga veprimet e propozuara do të kenë një ndikim më të madh se të tjerat. Këtë e përcaktojnë treguesit e parashikuar për çdo veprim. Në shumicën e rasteve, asnjë veprim i vetëm nuk do të jetë i mjaftueshëm për ta përmirësuar ndjeshëm cilësinë e ajrit.

Ky PLVCA përmban veprime që do të zbatohen gjatë viteve 2023-2027 dhe synon ta ulë ndjeshëm ndotjen e ajrit duke arritur një më të ulët se ai aktual.

Mbrojtja e ajrit përfshin sektorë të ndryshëm, të cilët ndryshojnë në përmbajtje, fushëveprim dhe karakteristika të tjera specifike. Objektivat e PLVCA-së fokusohen në: amvisëritë, fabrikat dhe objektet që i nënshtrohen Lejeve Mjedisore Komunes, ndërtesat dhe objektet komunale, industrinë e shërbimeve (industrinë tretësore), transportin, menaxhimin e mbeturinave dhe sektorin e bujqësisë.

PLVCA-ja rrjedh si detyrim nga Ligji për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja, neni 28 - Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit, për periudhën pesëvjeçare. Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit (PLVCA) do të zhvillohet në përputhje me rolet dhe përgjegjësitë e Komunes.

Ky plan i veprimit është zhvilluar në përputhje me parimet e Programit të Qeverisë së Kosovës 2021-2025, duke marrë parasysh edhe dokumentet e tjera strategjike që do të zbatohen ose janë duke u zbatuar.

Plani u krijua përmes konsultimit me palët kyçe të interesit dhe konsultimit të plotë publik në përputhje me legjislacionin, i cili modeloi masa të ndryshme të mundshme për uljen e ndotjes.

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Për pasojë, ky plan i veprimit bazohet në dëshmitë më të mira në dispozicion dhe është i realizueshëm dhe i përshtatshëm për komunitetin e Obiliqit.

1.0 Hyrje

Trajtimi i ndotjes së ajrit kërkon një gamë të gjerë intervenimesh, kombinimi i të cilëve ka të ngjarë të ketë një ndikim të rëndësishëm në shëndetin dhe mirëqenien e secilit.

Nga analiza e të dhënave nga stacionet e monitorimit të cilësisë së ajrit në zonën e Obiliqit konstatohet se në këtë komunë ka nivel të lartë të ndotjes së ajrit. Kjo ndotje shkaktohet kryesisht nga termocentralet në këtë zonë, amvisëritë (veçanërisht gjatë stinës së dimrit), trafiku, menaxhimi i mbeturinave dhe faktorë të tjerë.

Ky Plan Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit përshkruan veprimet që Komuna e Obiliqit, në bashkëpunim me organizatat e tjera relevante, do t'i kryejë në periudhën 2023-2027 në mënyrë që të zvogëlojë përqendrimet e ndotësve të ajrit dhe ekspozimin ndaj ndotjes së ajrit në Obiliq, duke ndikuar kështu pozitivisht në shëndetin dhe cilësinë e jetës së banorëve dhe vizitorëve të zonës. Objektivat dhe masat e identifikuara përfshijnë sektorin e amvisërive, energjinë, industrinë dhe transportin.

Shumë studime kanë zbuluar se ekspozimi ndaj niveleve të larta të ndotjes së ajrit mund të rezultojë në një sërë rezultatesh negative shëndetësore. Rrit shanset për të marrë infeksione të frymëmarrjes, sëmundje të zemrës dhe kancer të mushkërive. Ekspozimi afatshkurtër dhe afatgjatë ndaj ndotësve të ajrit është lidhur me efekte negative shëndetësore. Njerëzit që tashmë janë të sëmurë përballen me pasojë më të rënda.¹ Sipas Organizatës Botërore të Shëndetësisë², 4.2 milionë vdekje çdo vit kanë lidhshmëri me ekspozimin ndaj ndotjes mjedisore ose të jashtme të ajrit. Ajri i ndotur ndikon edhe në fetusë gjatë shtatzënisë. Një studim i kryer në Universitetin e Queen Mary të Londrës³ tregoi se ka një lidhshmëri të fortë midis ndotjes së ajrit që gratë e frymëzojnë gjatë shtatzënisë dhe dëmit në fetus. Edhe në Kosovë janë vërejtur lidhshmëri midis ajrit të ndotur dhe numrit të vdekjeve. Sipas Agjencisë Europiane për Ambient, në vitin 2020⁴ 3,059 persona vetëm në Kosovë kanë pësuar vdekje të parakohshme të shkaktuar nga grimcat PM2.5 në ajër.

⁵Sipas Bazës së të Dhënave Globale për Cilësinë e Ajrit të Ambientit për vitin 2018 e botuar kohët e fundit nga Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSH), shumë se 80% e njerëzve që jetojnë

¹ <https://www.who.int/news/item/15-11-2019-what-are-health-consequences-of-air-pollution-on-populations#:~:text=Exposure>

² WHO, https://www.who.int/health-topics/air-pollution#tab=tab_1

³ The Guardian, <https://www.theguardian.com/environment/2018/sep/16/air-pollution-particles-found-in-mothers-placentas>

⁴ European Environment Agency. Country Fact Sheets: Kosovo. <https://www.eea.europa.eu/themes/air/country-fact-sheets/2021-country-fact-sheets/kosovo-2013-air-pollution-country>

⁵ Udhëzimet e OBSH-së për cilësinë e ajrit të ambientit: Dyoksid sulfuri (SO₂) - 20 mg/m³ (24 orë) dhe 500 mg/m³ (10 minuta); Dyoksid azoti (NO₂) - 40 mg/m³ (1 vit) dhe 200 mg/m³ (1 orë); Materie e grimcave PM₁₀ - 20 mg/m³ (1 vit) dhe 50 mg/m³ (24 orë); Materie e grimcave PM_{2.5} - 10 mg/m³ (1 vit) dhe 50 mg/m³ (24 orë); Ozon - 100 mg/m³ (maksimumi ditor për 8 orë)

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

në zonat urbane që monitorojnë ndotjen e ajrit janë të ekspozuar ndaj niveleve të cilësisë së ajrit që i tejkalojnë kufijtë e OBSH-së. Teksa të gjitha rajonet e botës janë të prekura, qytetet me të hyra të ulëta janë më të prekura. Sipas bazës së të dhënave më të fundit të cilësisë së ajrit, 97% e qyteteve me më shumë se 100,000 banorë në vendet me të hyra të ulëta dhe të mesme nuk i përmbushin udhëzimet e OBSH-së për cilësinë e ajrit.

Direktiva për cilësinë e ajrit të ambientit 2008/50/EC është nën rishikim aktualisht, në mënyrë që, ndër të tjera, t'i përafrojë edhe më shumë standardet e BE-së me rekomandimet e OBSH-së. Aktualisht. Për shembull, për të mbrojtur shëndetin OBSH-ja tani rekomandon një nivel maksimal prej 15 µg/m³ për grimcat e imëta (PM_{2.5}) për ekspozim afatgjatë⁶

Në Stacionin e Monitorimit të Cilësisë së Ajrit në Obiliq, të dhënat për vlerat mesatare të PM₁₀ nga viti 2019 deri në 2022 janë 33,93 µg/m³ dhe të dhënat për vlerat mesatare të PM_{2.5} nga viti 2019 deri në 2022 janë 32,29. Kur e krahasojmë me udhëzimet e OBSH-së, shohim se kjo zonë ka ndotje të lartë të grimcave PM₁₀ dhe PM_{2.5}.

Politikat e institucioneve të Kosovës synojnë të zhvillojnë dhe zbatojnë mekanizma specifike për përmirësimin e cilësisë së jetës në të gjitha zonat e vendit duke hedhur bazat për cilësi më të mirë të ajrit.

Komuna e Obiliqit vendosi ta zhvillojë Planin Lokal të Veprimit për Cilësi të Ajrit për identifikimin e qëllimeve dhe objektivave që kontribuojnë në mbrojtjen e shëndetit dhe mjedisit të shëndetshëm, bazuar në detyrimin që rrjedh nga Ligji nr. 08/L-025 Për mbrojtjen e ajrit nga ndotja.

1.1 Përmbledhje e periudhës së Pandemisë COVID-19

Pandemia me koronavirus (COVID-19) ka ngarkuar ndjeshëm burimet e shëndetit publik si dhe mbrojtjen e mjedisit nga ana e të gjitha autoriteteve, duke përfshirë sikur ata në nivelin lokal poashtu edhe në nivelin qendror – sikur në Kosovë, ashtu edhe në gjithë Botën. Gjatë periudhës së pandemisë, ka patur një përqëndrim të madh jo vetëm në studime të shumta në lidhje me gjendjen, por edhe mbi ndikimet shëndetësore të ndotjes së ajrit. Analiza të tilla kanë rezultuar që ka lidhshmëri të lartë ndërmjet cilësisë së ajrit dhe numrit të rasteve me infektime dhe mortalitet të shkaktuar nga ana e COVID-19.

Në Kosovë, me fillimin e rritjes së numrit të personave të infektuar me COVID-19, janë vendosur masa parandaluese në këtë drejtim, ku përfshihen kufizime të lëvizjes që çuan në lëvizje shumë të kufizuara të njerëzve dhe automjeteve dhe pothuajse asnjë aktivitet biznesor. Me hulumtimin e bërë (fusnotë) analizat e rezultateve tregojnë se këto kufizime kanë patur ndikim të drejtpërdrejtë në zvogëlimin e emetimeve të ndotësve, andaj si rezultat në uljen e përqëndrimit të ndotësve në ajër edhe në Kosovë. Gjetjet e këtij studimi zbuluan se bllokimi i COVID-19 kishte një efekt shumë të ngjashëm në cilësinë e ajrit jo vetëm në Obiliq/Obilic, por edhe në mbarë Kosovën, madje edhe

⁶ <https://epha.org/the-who-air-quality-guidelines-should-be-used-to-set-air-pollution-reduction-targets-in-our-cities>

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

në qytetet e tjera Europiane, ku rënia kryesore e ndotësve tregonte poashtu lidhshmëri me trafikun e reduktuar, nivelin e ulur të NO₂, etj. Këto rezultate poashtu tregojnë që ndërkohë emetimet e PM nga djegia e lëndëve djegëse fosile nuk kishin ndryshuar shumë.⁷

Megjithatë, të dhënat aktuale janë shumë të përkufizuara për të qenë shumë të sakta, sepse gjatë periudhës së përkufizimeve në lëvizje në Kosovë, nga Prilli deri në Qershor 2020, saktësia e të dhënave nga AQMS verifikoheshin vështirë për shkak se operimi i tyre ishte ndaluar. Përveç kësaj, nuk ka të dhëna të mjaftueshme për emetimet e bazuara në monitorimin dhe/ose matjen reale për aktivitetet njerëzore gjatë kësaj periudhe. Prandaj, në thelb kontributi sasior i ndotjes së ajrit në sëmundje është ende i pasigurt.

2.0 Përgjegjësitë dhe zotimet

Ky plan i veprimit do t'i nënshtrohet një shqyrtimi vjetor, vlerësimit të progresit dhe raportimit nga zyrtarët përgjegjës të Komunës tek Kryetari i Komunës dhe Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI).

Për t'i ulur ndikimet negative në mjedis dhe në disa raste për t'i ulur kostot, dy ose më shumë komuna mund t'i zhvillojnë dhe miratojnë së bashku planet dhe programet e tyre.

Progresi i zbatimit të PLVCA-së do të raportohet çdo vit në Raportin Vjetor Mjedisor të përgatitur nga AMMK, si pjesë e detyrave statutore.

Ky PLVCA është përgatitur nga Komuna e Obiliqit me mbështetjen e Zyrës së UNDP-së në Kosovë.

3.0 Korniza ligjore

Ligji i ri Nr.08/L-025 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja e adaptuar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës më 23 qershor 2022. I shpallur me dekret nr. DL-238/2022, me datës 07.07.2022 nga Presidentja e Kosovës.

Ligji i ri Nr. 08/L-025 për mbrojtjen e ajrit nga ndotja, është miratuar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës.

Ky ligj do t'u sigurojë komuniteteve të drejtën për të jetuar në një mjedis me ajër të pastër, duke mbrojtur shëndetin e njeriut, faunën, florën dhe vlerat natyrore dhe kulturore, nga ndotja e ajrit.

Ligji Nr. 08/L-025 për mbrojtjen e ajrit nga ndotja kategorizon burimet kryesore të ndotjes dhe detyrimet për mbrojtjen e ajrit, si dhe rekomandon arritjen e vlerave kufi të emetimeve (VKE) dhe normave të cilësisë së ajrit.

Udhëzimet Administrative (U.A.) që kanë rezultuar nga ligji i lartpërmendur janë:

⁷ Pandemic Restrictions in Kosovo as Indicator to Reduction of Air Pollution; Afete-Shala Musliu University for Business and Technology, afete.musliu@ubt-uni.net, Oct 31st

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

U.A. (QRK) me Nr. 02/2011 për Vlerësimin e Cilësisë së Ajrit

U.A. i (QRK) me Nr. 07/2021 për Rregullat dhe Normat e Shkarkimeve në Ajër nga Burimet e pa Lëvizshme të Ndotjes

U.A. i (QRK) Nr. 08/2016 për Normat e Lejuara të Shkarkimeve në Ajër nga Burimet e Lëvizshme të Ndotjes;

U.A. MMPHI Nr.09/2023 për mënyrën e monitorimit të cilësisë së ajrit, mbledhjen e të dhënave, kritereve dhe metodologjinë.

4.0 Metodologjia

Për zhvillimin e këtij PLVCA-je janë konsultuar dokumentet dhe planet strategjike të mëposhtme: Plani Lokal i Veprimit për Mjedisin, 2012-2017; Profili i Planit Zhvillimor Komunal, 2020-2028; Vlerësimi Strategjik Mjedisor i Planit Zhvillimor Komunal të Obiliqit 2020 dhe dokumente të tjera strategjike relevante institucionale.

Zhvillimi i PLVCA-së bazohet në një proces pjesëmarrëse të planifikimit, që siguron se të gjitha institucionet relevante të jenë në konsultim të vazhdueshëm me njëri-tjetrin. Për këtë arsye, është krijuar një grup pune me përfaqësi nga drejtoritë e ndryshme relevante nga autoriteti lokal, duke përfshirë zyrtaren gjinore komunale, si dhe përfaqësi nga institucionet qendrore dhe palët e tjera të interesit. Zyra e UNDP-së në Kosovë ka ndihmuar grupin punues në përpjekjet e tyre, duke u siguruar udhëzimin nga ekspertët vendorë dhe ndërkombëtarë, dhe i gjithë ky proces është realizuar me mbështetjen financiare të Qeverisë së Dukatit të Madh të Luksemburgut.

Procesi i zhvillimit të PLVCA-së përfshinte studime (hulumtime që bazohen në materialin e publikuar, raporte dhe dokumente të ngjashme, analiza duke përdorur të dhënat ekzistuese etj.), tri punëtori dhe takime me zyrtarë nga grupi punues dhe institucionet e tjera relevante.

Në konsultimin publik u ofruan të dhëna prej të gjitha institucioneve dhe organeve të tjera relevante nga komuniteti më i gjerë.

Komuna dhe MMPHI-ja, së bashku me institucionet e tjera të përfshira, do ta monitorojnë zbatimin e projekteve specifike të parashtruara në këtë dokument.

4.1 Konsultimi

Me grupin punues janë mbajtur tri punëtori dhe takime, ku morën pjesë edhe zyrtarë të Komunës dhe nga institucione të ndryshme nga niveli qendror dhe industria.

Këto tre punëtori u mbajtën për t'i ofruar stafit komunal mjetet dhe politikat e nevojshme për hartimin e një Plani Lokal të Veprimit për Cilësinë e Ajrit. Zhvillimi i çdo dokumenti strategjik të cilësisë së ajrit kërkon informacion bazë mbi burimet e emetimeve dhe kontributin e tyre relativ në cilësinë e ajrit të ambientit. Vlerësimi i skenarëve aktualë dhe të ardhshëm shërben si bazë

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

për krijimin e Planit Lokal të Veprimit për Cilësinë e Ajrit. Megjithëse PLVCA synon të përmirësojë cilësinë e ajrit brenda qytetit, analiza duhet të marrë parasysh edhe zonat përreth, sepse ajri është dinamik dhe nuk mund të kufizohet në kufijtë e qytetit.

Procesi i konsultimit filloi me prezantimin e draftit të PLVCA-së në punëtorinë e organizuar dhe në ueb faqen e Komunës, si dhe me shpërndarjen e tij tek institucionet e tjera relevante, përfaqësuesit e të cilëve janë të përfshirë në hartimin e dokumentit, duke përfshirë organizimin e debatit publik.

Çdo aktivitet i PLVCA-së planifikohet, merret parasysh dhe vlerësohet përmes konsultimit. Ecuria e shqyrtimit dhe vlerësimit për çdo aktivitet të PLVCA-së është paraqitur në tabelën e aktiviteteve.

Ky dokument është kompletuar pas shqyrtimit të komenteve të ofruara nga palët e interesit.

4.2 Informata të përgjithshme

Territori i Komunës së Obiliqit ka sipërfaqe prej 104.84 km². Kjo sipërfaqe ka një reliev të ndryshëm, me terren malor dhe fushor me tokë pjellore. Pjesa qendrore shtrihet përgjatë lumit Sitnica dhe lumit të Llapit, ndërsa në pjesët e tjera të relievit në perëndim ngrihen në kodrat dhe luginat e Qyqavicës dhe kodrat e luginat e Kopaonikut (Albanikut).

Komuna e Obiliqit është një qendër ekskluzivisht industriale me rezerva të mëdha thëngjilli, e vendosur në mes të luginës së lumenjve Sitnica dhe Drenica, me një gjatësi prej rreth 32 km në drejtimin veri-jug dhe një gjerësi prej rreth 12 km. Fusha e re e mihjes e njohur si Sibovci në jugperëndim përmban 123.4 milionë tonë rezerva.⁸

Popullata e Obiliqit është paraqitur në tabelën në vijim, bazuar në të dhënat e Agjencisë së Statistikave të Kosovës. Tabela 1 tregon se rritja e popullatës së Obiliqit është në stagnim në krahasim me numrin e banorëve në vitin 2012.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Obiliq	22,011	22,105	21,056	19,165	18,994	19,144	18,660	17,899	18,218

Tab. 1 Të dhëna statistikore për banorët e Obiliqit

Edhe pse termocentralet Kosova A dhe Kosova B në Komunën e Obiliqit janë burim i rëndësishëm i prodhimit të energjisë elektrike, ato janë gjithashtu një burim i madh i ndotjes në këtë zonë. Përveç prodhimit të energjisë elektrike, bartësit kryesorë të zhvillimit ekonomik në komunën e Obiliqit sot janë edhe zhvillimi i aktiviteteve të mihjes në minierat e thëngjillit, bujqësia etj.

Numri i ndërmarrjeve të regjistruara në Komunën e Obiliqit dhe sektori i aktivitetit ekonomik nga viti 2019 deri në vitin 2022 janë paraqitur në figurën 1. Nëse bëjmë ndarjen sipas gjinisë, gjatë vitit 2021 në këtë bashki u regjistruan 110 biznese të reja, nga të cilat 26.4% ishin të pronësisë së grave, ndërsa 73.6% të pronësisë së burrave.⁹

⁸ <http://kek-energy.com/kek/divizioni-qymyrit/>

⁹ Analytical report of gender-responsive budgeting for 2021 and planning for the year 2022. <https://kk.rks-gov.net/obiliq/wp-content/uploads/sites/22/2022/02/Raporti-analitik-i-buxhetimit-te-pergjegjshem-gjinor-2021.pdf>

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

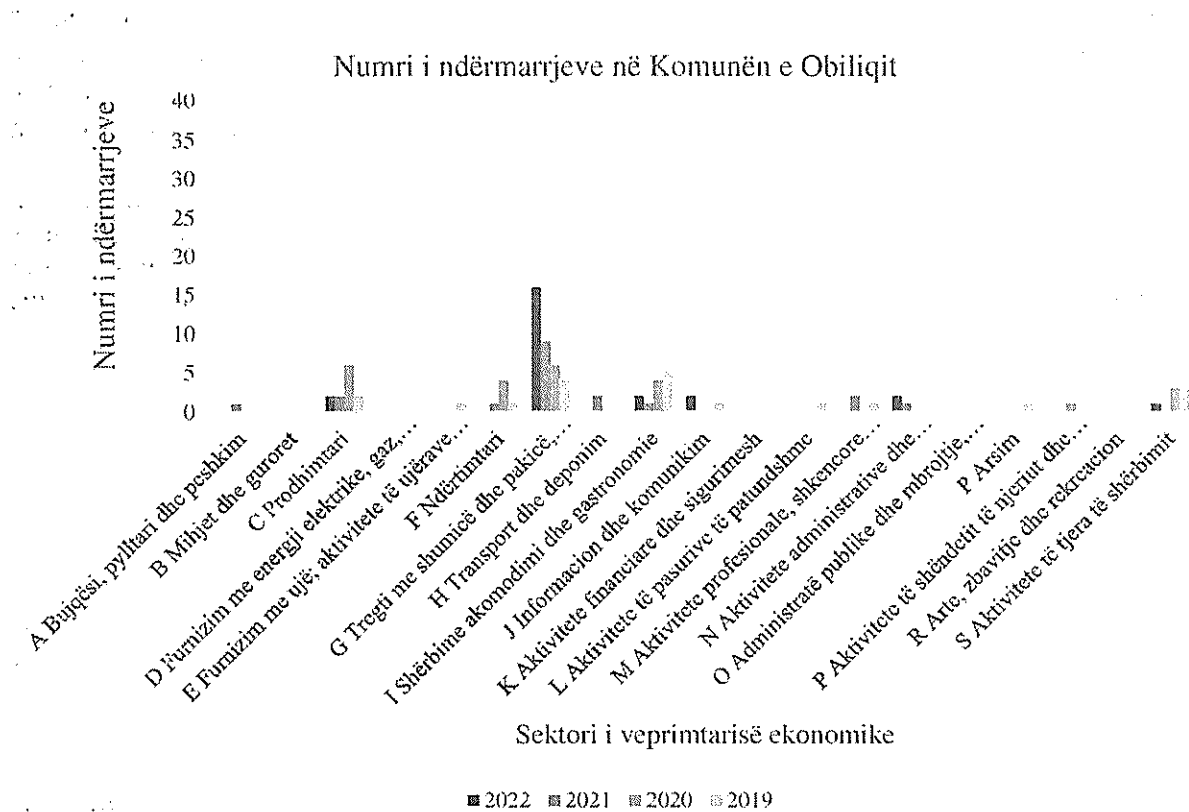

Figura 2. Numri i ndërmarrjeve në Komunën e Obiliqit, nga viti 2019 deri në 2022

4.3. Sektori i transportit

Infrastruktura rrugore e Komunës së Obiliqit mund të konsiderohet mjaft e zhvilluar, duke mundësuar lidhje me rrugët nacionale dhe rajonale. Rruga nacionale që lidh kryeqytetin, Prishtinën me Mitrovicën kalon nëpër komunën e Obiliqit, ndërsa 7.8 km nga kjo rrugë nacionale kalojnë brenda territorit të komunës së Obiliqit. Nga gjithsej 1,663 segmente rrugore në territorin e komunës së Obiliqit me gjatësi totale prej 244.1 km, 114,123 km janë rrugë të asfaltuara. Kurse të trajtuara me zhavorr ose rrugë të rendit të katërt janë 60 km rrugë nëpër fshatra dhe lokalitete.¹⁰ (Duke përfshirë të dhënat e ndara sipas gjinisë mbi përdorimin / pronësinë e mjeteve të transportit), dhe gjithashtu në mungesë të stacioneve të monitorimit të cilësisë së ajrit në rrugët me frekuencën më të lartë të mjeteve të transportit, është e vështirë të japim një vlerësim të nivelit të ndotjes së ajrit nga sektori i transportit, dhe të japim një vlerësim të kontributit në ndotjen e ajrit nga sjellja njerëzore në mes të kategorive të ndryshme.

4.4. Përdorimi i tokës dhe mbulesa e tokës

Prodhimi i energjisë elektrike, minierat sipërfaqësore, deponimi i hirit dhe deponimi i mbeturinave kanë ndikimin më të madh në komunën e Obiliqit. 56%, ose 5,862 ha të sipërfaqes së tokës është

¹⁰Profili-Obiliqi-PZHk-2020-2028.

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

nën pronësi dhe shfrytëzim privat, ndërsa 44%, ose 4620 ha, është në pronësi dhe menaxhim publik, nga të cilat KEK-u zotëron 15%. Nuk ka të dhëna të ndara sipas gjinisë në dispozicion për pronësinë sipërfaqësore të tokës.

Rreth 48% e territorit komunal shfrytëzohet për nevoja bujqësore, që është pothuajse gjysma e territorit të komunës së Obiliqit. Aktivitetet bujqësore janë paraqitur në Tabelën 2.

Të dhëna nga regjistrimi i bujqësisë	Perime - Gjithsej		Numri i drunjve / shkurreve - gjithsej		Gjithsej sipërfaqja e tokave nën shfrytëzim		Gjithsej		Sipërfaqja e shfrytëzuar bujqësore - gjithsej	
	Numri i pronave bujqësore	Sipërfaqja (ha)	Numri i pronave bujqësore	Numri i drunjve, shkurreve	Numri i pronave bujqësore	Sipërfaqja (ha)	Numri i pronave bujqësore	Sipërfaqja (ha)	Numri i pronave bujqësore	Sipërfaqja (ha)
Obiliq	540	96.17	1,324	33,689	1,944	6,263.61	454	436.91	1,928	5,519.32

Tabela 2. Të dhëna për bujqësinë në Obiliq¹¹

Përveç TC Kosova A dhe TC Kosova B, është e arsyeshme të supozohet se bujqësia është aktiviteti parësor socio-ekonomik në Komunën e Obiliqit bazuar në këto të dhëna.

4.5. Të dhëna meteorologjike

Zona e Obiliqit i nënshtrohet ndikimeve klimatike nga Sitnica. Pellgu i Sitnicës dhe Ibrit. Ka një mikroklimë me specifikat e veta, e cila është ndikuar nga proceset kimiko-teknologjike si pasojë e zhvillimeve në industrinë e energjisë.

Temperatura e ajrit është e ndryshueshme ku vlera mesatare vjetore është 10.2°C. Muaji më i ftohtë është janari, i cili arrin -1.5°C, ndërsa muaji më i nxehtë është gushti, me temperaturë mesatare vjetore prej 20.5°C. Amplituda vjetore e temperaturës së ajrit është 21.9°C, ku vlerat ekstreme dhe elementët e tjerë krijojnë klimën e regjimit kalimtar në mes të klimës së ashpër malore mesatare kontinentale. Sasia e reshjeve varion nga 670 - 810 mm. Era ballore nga veri-verilindja është më e zakonshme, duke përbërë 20.3% të të gjitha erërave. Era nga verilindja më së shpeshti raportohet në pranverë dhe më rrallë në dimër.

Të dhënat meteorologjike tregohen në tabelën 3 dhe tabelën 4. Të dhënat meteorologjike të publikuara në Kosovë janë vetëm të dhëna për Komunën e Prishtinës.

Muaji	2017		2018		2019		2020		2021	
	Maks	Min	Maks	Min	Maks	Min	Maks	Min	Maks	Min
janar	-0.3	-9.3	6.4	-2.7	1.9	-6	5.8	-4.5	6.5	-0.4
shkurt	10	-0.2	6.3	-0.7	8.5	-1.1	11.4	-0.9	11.8	-0.7
mars	15.9	2.2	11.8	1.9	16.3	2	12.9	1.4	10.1	-0.4

¹¹ <https://askdata.rks-gov.net/pxweb/en/ASKdata>

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

prill	17.4	4.3	22.8	8.4	18.3	6	17.7	3.7	14.7	3.1
maj	22.1	9.6	24.9	11.1	19.7	8.3	21.7	8.9	22.2	9.5
qershor	28.1	14.3	25.6	13.7	28.2	14.5	25.2	12.1	27.1	13.1
korrik	30.3	15.6	27.5	15.2	29	14.5	28.9	13.7	31	16
gusht	31.7	14.4	29.8	14.6	31.6	14.7	28.5	14.2	31	14.8
shtator	24.8	11.7	25.7	9.7	25.7	10.7	26.1	9.8	24.8	10.2
tetor	19	4.6	21.6	6.4	23.4	5.8	19.5	5.9	15.3	4.4
nëntor	11.9	1.6	13.2	2.2	15.6	6.3	12.2	1.8	12.2	3.8
dhjetor	7.8	-0.4	4.8	-3	6.9	-0.3	8.4	1.6	7.2	-0.2

Tabela 3. Temperaturat e ajrit në Prishtinë në °C në vitet 2017-2021¹²

Muaji	2017	2018	2019	2020	2021
	Ditë me shi dhe borë	Ditë me shi dhe borë	Ditë me shi dhe borë	Ditë me shi dhe borë	Ditë me shi dhe borë
janar	10	10	17	6	17
shkurt	6	18	6	10	7
mars	7	23	2	14	12
prill	10	6	19	8	14
maj	15	11	16	14	8
qershor	8	17	9	16	14
korrik	9	21	9	11	7
gusht	4	10	5	15	4
shtator	11	4	9	9	8
tetor	8	7	3	11	13
nëntor	14	10	16	2	9
dhjetor	12	13	14	12	13

Tabela 4. Moti në Prishtinë, ditë me reshje shiu dhe bore në vitet 2017-2021¹³

5.0. Situata e Cilësisë së Ajrit

Atmosfera përmban një numër të ndotësve të ajrit të krijuar nga burime natyrore ose antropogjene. Ndotësit lëshohen në atmosferën tonë në shumë mënyra. Tyrtarët e fabrikave

¹² <https://askdata.rks-gov.net/pxweb/en/ASKdata/>

¹³ Burimi: <https://askdata.rks-gov.net/pxweb/en/ASKdata/>

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

janë rritur për shkak të rritjes së industrisë në shekullin e kaluar. Këto njihen si burime stacionare. Burimet mobile, nga ana tjetër, përfshijnë shkarkimet nga mjetet motorike, trenat, aeroplanët etj. Ndotja nga këto burime matet me sasinë e emetuar si dhe me sasinë e ndotjes në ajrin e ambientit.

Burimet e ndotjes së ajrit

Ka shumë burime natyrore të ndotjes së ajrit si kalbëzimi biologjik dhe zjarret në pyje të shkaktuara nga rrufetë. Natyrisht, Toka tashmë ka ngarkesën e saj të ndotjes së ajrit. Megjithatë, industrializimi ose thjesht rutinat e përditshme janë bërë barrë e shtuar për ngarkesën ekzistuese të ndotjes së ajrit. Shumica e ndotësve të ajrit vijnë nga burime të prodhuara nga njeriu, duke përfshirë burime mobile (p.sh. makina, kamionë, autobusë, trena, aeroplanë, avionë, etj.) dhe burime stacionare (p.sh. fabrika, termocentrale, plehra, rafineri të naftës, industri të çimentos, metalurgjike etj.), si dhe burimet e brendshme (p.sh. materialet e ndërtimit dhe aktivitetet si pastrimi). Disa ndotës të përgjithshëm janë monoksidi i karbonit, dyoksidi i squfurit, oksidi i azotit, dyoksidi i karbonit, ozoni, plumbi, grimcat (PM) dhe përbërësit sintetikë (p.sh. klorofluorokarburet (CFC), etj.

Termocentralet (TC) Kosova A dhe Kosova B, të cilat ndodhen në territorin e Obiliqit, konsiderohen si kontribuuesit më të rëndësishëm në ndotjen e ajrit në këtë zonë; gjithashtu, vetë-djegia e thëngjillit në minierën e Mirashit është burim i ndotjes së ajrit në këtë zonë. Megjithatë, rezultatet e hulumtimit në terren dhe të dhënat e SMCA-ve tregojnë përqendrim të lartë të PM10 dhe PM2.5, veçanërisht gjatë stinës së dimrit (shih më poshtë figurat 4 dhe 5).

5.1 Të dhëna të Monitorimit të Cilësisë së Ajrit

Ligji Nr. 08/L-025 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja kërkon monitorimin e cilësisë së ajrit dhe trendet e rritjes apo uljes së cilësisë së ajrit. Cilësia e ajrit në Obiliq monitorohet nga tre stacione për monitorimin e cilësisë së ajrit (SMCA) të vendosura në Obiliq, Dardhishtë dhe Palaj, të cilat mbulojnë komunën.

Deri në vitin 2018, rezultatet e të dhënave të cilësisë së ajrit nuk ishin në nivel të kënaqshëm, por me zbatimin e projektit të Agjencisë Japoneze të Bashkëpunimit Ndërkombëtar (JICA) – Zhvillimi i Kapaciteteve për Kontrollin e Ndotjes së Ajrit, dhe me projektin e Korporatës së Sfidave të Mijëvjeçarit (MCC)/Fondacioni i Mijëvjeçarit në Kosovë (MFK), të 12 SMCA-të janë rehabilituar. Si rezultat, të dhënat nga viti 2019 e në vazhdim vlerësohen shumë më mirë.

Këto stacione monitorojnë automatikisht një sërë ndotësish duke përfshirë dyoksidin e squfurit (SO₂), dyoksidin e azotit (NO₂), PM10 dhe grimcat PM2.5, siç detajohet në seksionin vijues.

Tab. 5 tregon Standardin e Cilësisë së Ajrit në Kosovë. Këto kërkesa janë përcaktuar në Udhëzimin Administrativ Nr. 02/2011 për Vlerësimin e Cilësisë së Ajrit.

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Parametri	Vlerat kufi	Njësia e matjes	Vlerat kufi ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Shkalla e tejkalimit të lejuar në vit
NO ₂	Vlera kufi për 1 orë për mbrojtjen e shëndetit të njeriut	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	200	18
	Vlera kufi vjetore për mbrojtjen e shëndetit të njeriut	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	40	Nuk është paraparë
	Vlera kufi vjetore për mbrojtjen e vegjetacionit	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	30	Nuk është paraparë
SO ₂	Vlera kufi për 1 orë për mbrojtjen e shëndetit të njeriut	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	350	24
	Vlera kufi për 24 orë për mbrojtjen e shëndetit të njeriut	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	125	3
CO	Vlera kufi për mesataren ditore prej 8 orësh për mbrojtjen e shëndetit të njeriut	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	10	Nuk është paraparë
PM ₁₀	Vlera kufi për 24 orë për mbrojtjen e shëndetit të njeriut	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	50	35
	Vlera kufi vjetore për mbrojtjen e vegjetacionit	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	40	Nuk është paraparë
PM _{2.5}	Vlera kufi vjetore për mbrojtjen e vegjetacionit	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	25	Nuk është paraparë
O ₃	Objektivi afatgjatë për mbrojtjen e shëndetit të njeriut	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	120	Nuk është paraparë
	Pragu i informacionit	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	180	Nuk është paraparë
	Pragu i alarmit	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	240	Nuk është paraparë

Tabela 5. Standardi i Cilësisë së Ajrit¹⁴

Të dhënat e monitorimit të cilësisë së ajrit nga Stacionet e Monitorimit të Cilësisë së Ajrit (SMCA) janë mbledhur dhe analizuar nga Instituti Hidro-Meteorologjik i Kosovës (IHMK)¹⁵

¹⁴ <https://ihmk-rks.net/?page=1,18>

<https://www.anmk-rks.net/al/mjedisi/20/raportet-mujore>

¹⁵ <https://ihmk-rks.net/?page=1,18>; <https://www.anmk-rks.net/al/mjedisi/20/raportet-mujore>

Plani Lokal i Veprimt për Cilësi të Ajrit

Janë analizuar të dhënat mesatare vjetore dhe të dhënat mesatare mujore. Ndotësit e përshkruar janë dyoksidi i squfurit (SO₂), dyoksidi i azotit (NO₂), grimcat PM₁₀, dhe grimcat PM_{2.5}.

Të dhënat mesatare vjetore të SMCA-ve janë paraqitur në tabelën 6, ku shihet qartë se cilësia e të dhënave para vitit 2019 nuk është e mirë.

SO ₂ (µg/m ³)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Obiliq	7.89	19.59	44.24	---	0.77	63.82	10.30	14.62	9.44
Dardhishtë	8.30	11.63	9.23	---	2.14	---	14.10	14.81	6.05
Palaj	5.40	18.97	9.37	---	---	15.81	9.90	12.13	5.31
<i>not enough data not reported not enough data</i>									
NO ₂ (µg/m ³)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Obiliq	13.92	29.57	29.04	---	23.00	17.90	28.70	18.00	16.49
Dardhishtë	12.31	12.47	12.85	---	21.90	17.35	20.60	10.50	3.68
Palaj	6.70	9.32	9.44	---	24.13	10.66	12.40	8.53	7.68
<i>not enough data not reported not enough data</i>									
PM ₁₀ (µg/m ³)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Obiliq	53.10	48.60	86.49	---	51.21	43.17	35.30	29.83	22.24
Dardhishtë	52.80	44.24	---	---	51.65	37.61	32.60	30.42	22.76
Palaj	48.30	37.99	41.75	---	30.95	22.42	21.90	18.21	15.05
<i>not enough data not reported not enough data</i>									
PM _{2.5} (µg/m ³)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Obiliq	---	---	74.09	---	44.37	32.01	25.10	21.43	15.74
Dardhishtë	---	---	29.90	---	35.03	27.00	22.40	20.97	15.88
Palaj	---	---	16.14	---	22.85	15.43	14.10	13.20	10.38
<i>not enough data not reported not enough data</i>									

Tabela 6. Të dhëna nga SMCA-ja për vlerat mesatare vjetore të SO₂, NO_x, PM₁₀ dhe PM_{2.5}¹⁶

Meqenëse Projekti i JICA-s dhe Projekti i MCC/MFK kanë kryer rehabilitimin për sistemin e SMCA-ve nga viti 2017 deri në 2018, cilësia e të dhënave të SMCA-ve u bë shumë më e mirë se ajo para rehabilitimit. Prandaj, në këtë raport janë vlerësuar të dhënat e SMCA-ve nga viti 2019 deri në vitin 2022.

Dyoksidi i squfurit (SO₂) është pjesë e një grupi të ndotësve të gaztë të ajrit, është një ndotës i ajrit pa ngjyrë dhe reaktiv, me një erë të fortë. Ky gaz mund të jetë një kërcënim për shëndetin e njeriut, shëndetin e kafshëve dhe jetën e bimëve. Dyoksidi i squfurit irriton lëkurën dhe mukozën e syve, hundës, fytyrës dhe mushkërive. Përqendrimit e larta të SO₂ mund të shkaktojnë inflamacion dhe acarim të sistemit të frymëmarrjes, veçanërisht gjatë aktivitetit të rëndë fizik. SO₂ kryesisht vjen nga termocentralet dhe industria.

¹⁶ Burimi: <https://www.ammkrks.net/al/mjedisi/21/raportet-vjetore>

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Të dhënat për vlerat mesatare mujore të SO₂ nga viti 2019 deri në 2022 janë paraqitur në tabelën 7 dhe figurën 2. Cilësia e të dhënave të vitit 2021 nuk është e mirë, sepse ka disa mungesa mes gushtit dhe shtatorit. Për më tepër, të dhënat e korrikut dhe gushtit janë përgjithësisht më të larta se muajt e tjerë.

SO ₂ (µg/m ³)	Jan	Shk	Mar	Pri	Maj	Qer	Korr	Gu	Sht	Tet	Nën	Dhje
Obiliq (2019)	24.8	10.6	7.0	6.8	6.6	3.2	26.0	35.2	3.8	7.5	5.9	8.7
Dardhishtë (2019)					4.9	10.2	21.1	31.3	9.4	16.5	10.3	13.5
Palaj (2019)	19.7	12.9	9.4	6.8	9.6	10.1	10.3	10.6	9.8	9.5	5.1	5.3
Obiliq (2020)	13.5	10.1				15.2	20.6	20.2	21.6	9.7	17.6	15.7
Dardhishtë (2020)	21.4	17.5				17.4	21.1	21.1	13.1	3.3	6.9	8.5
Palaj (2020)	9.5	4.7				5.0	8.1	8.2	8.0	9.3	12.5	11.8
Obiliq (2021)	19.3	17.6	10.0	7.1	6.2	9.8	13.6	15.5	1.9	1.0	4.0	7.3
Dardhishtë (2021)	8.4	8.3	8.7	5.3	6.4	7.2	7.6	8.6	1.4	1.5	3.8	5.5
Palaj (2021)	11.0	10.9	4.6	2.6	3.6	5.0	6.6	9.1	4.8	2.0	1.6	2.0
Obiliq (2022)	11.2	11.4	11.2	15.6	6.3	9.2	4.7					
Dardhishtë (2022)	8.0	3.7	10.1	5.7	11.6	11.5	10.9					
Palaj (2022)	4.7	3.1	5.1	2.9	6.2	4.9	9.4					

Tabela 7. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të SO₂ (µg/m³) prej SMCA-ve nga viti 2019 deri në 2022

Plani Lokal i Veprimt për Cilësi të Ajrit

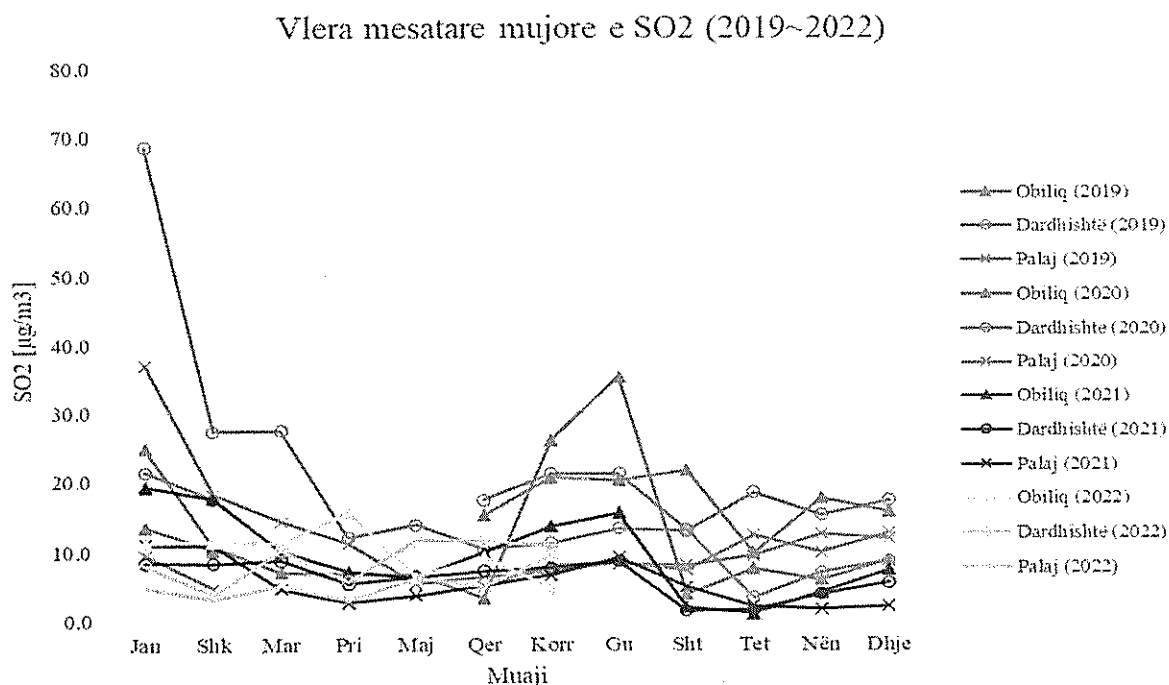

Figura 2. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të SO₂ nga viti 2019 deri në 2022

Mesatarja mujore prej 125µg/m³ është mjaft e ulët në krahasim me Standardin e Cilësisë së Ajrit për SO₂, gjë që tregon se masat e kontrollit të ndotjes së ajrit nga SO₂ nuk janë prioritet i lartë.

Dyoksidi i azotit (NO₂) është një tjetër ndotës i gaztë i ajrit që shkarkohet kryesisht nga termocentralet dhe transporti rrugor në Obiliq.

Efektet shëndetësore të ekspozimit përfshijnë acarim të rrugëve të frymëmarrjes me simptoma të gulçimit dhe kollës. NO₂ ndez mukozën e mushkërive dhe mund të rrisë simptomat e astmës në përqendrim të lartë¹⁷.

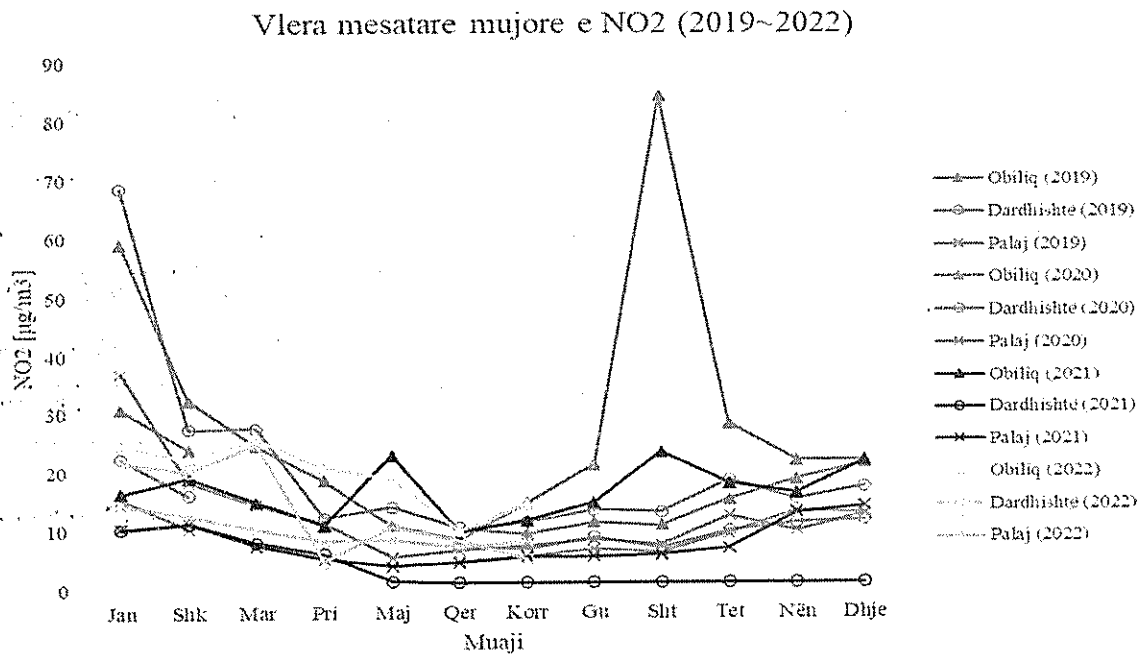
Të dhënat për vlerat mesatare mujore të NO₂ prej SMCA-ve nga 2019 në 2022 janë paraqitur në tabelën 8 dhe figurën 3. Të dhënat e stacionit Dardhishtë për vitin 2021 nuk disponohen sepse mesataret mujore nga qershori deri në dhjetor janë të njëjtat vlera.

¹⁷ (<https://www.blf.org.uk/support-for-you/air-pollution/types>).

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

NO ₂ (µg/m ³)	Jan	Shk	Mar	Pri	Maj	Qer	Korr	Gu	Sht	Tet	Nën	Dhje
Obiliq (2019)	59.0	32.3	24.4	18.4	10.7	8.3	14.5	21.1	84	28.1	21.8	21.9
Dardhishtë (2019)	68.5	27.3	27.4	12	13.8	10.3	11.2	13.3	12.9	18.4	15.2	17.3
Palaj (2019)	37.0	18.2	14.3	11.2	5.3	6.4	7.2	8.2	7.3	12.3	9.8	12.6
Obiliq (2020)	30.7	23.8				10	9.2	11.2	10.7	15.1	18.5	21.3
Dardhishtë (2020)	22.2	15.9				7.1	6.7	8.7	6.9	9.8	11.1	11.6
Palaj (2020)	15.3	10.2				4.7	5.3	6.6	6.1	9.3	13.1	12.8
Obiliq (2021)	16.3	18.9	14.7	10.8	22.7	9.5	11.5	14.6	23.2	17.8	16.2	21.7
Dardhishtë (2021)	10.1	11.1	7.9	6	1.4	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1
Palaj (2021)	10.3	11.1	7.3	5.2	3.9	4.4	5.4	5.4	5.7	6.8	12.8	13.9
Obiliq (2022)	24.6	22.1	25.7	20.5	18.8	9.8	14.4					
Dardhishtë (2022)	21.5	20	24.8	4.6	10.5	8.1	5					
Palaj (2022)	14.3	12.4	10	8.1	8.2	7	8					

Tabela 8. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të NO₂ (µg/m³) prej SMCA-ve nga viti 2019 deri në 2022

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Figura 3. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të NO₂ (µg/m³) prej SMCA-ve nga viti 2019 deri në 2022

Kur SO₂ krahasohet me Standardin e Cilësisë së Ajrit, i cili është mesatarja për 24 orë, meqenëse mesataret mujore nuk i kalojnë 40µg/m³, masat e kontrollit të ndotjes së ajrit nga SO₂ nuk janë me prioritet të lartë.

Grimcat (PM) i referohen të gjitha grimcave të lëngshme dhe të ngurta në ajër. Këtu përfshihen një shumëllojshmëri të madhe të përbërjeve dhe materialeve kimike, disa prej të cilave mund të jenë toksike. Për shkak të përmasave të vogla të shumë prej grimcave që formojnë PM-të, disa nga këto toksina mund të hyjnë në qarkullimin e gjakut dhe të transportohen nëpër trup, duke u vendosur në zemër, tru dhe organe të tjera.

Të dhënat për vlerat mesatare mujore të PM₁₀ prej SMCA-ve nga viti 2019 në 2022 janë paraqitur në Tabelën 9 dhe Figurën 4.

PM ₁₀ (µg/m ³)												
Emrat e stacioneve	Jan	Shk	Mar	Pri	Maj	Qer	Korr	Gu	Sht	Tet	Nën	Dhje
Obiliq (2019)	78.2	57.6	43.7	35.9	16.8	18.1	18.9	20.0	22.0	38.7	31.9	42.3
Dardhishtë (2019)	63.3	46.5	37.6	38.4	9.8	15.9	16.1	33.1	27.8	40.9	22.0	40.3
Palaj (2019)	38.0	29.3	28.5	24.9	9.6	13.8	14.4	16.4	15.6	33.5	17.0	22.5
Obiliq (2020)	60.1	41.1				15.6	12.3	14.9	15.7	30.4	50.9	37.3
Dardhishtë (2020)	65.4	41.1				14.7	17.3	17.3	20.3	24.6	45.2	25.4
Palaj (2020)	35.6	23.9				8.9	9.8	11.1	10.8	15.8	28.7	18.6
Obiliq (2021)	26.3	39.4	27.2	19.0	13.5	17.1	16.6	15.0	14.7	21.0	31.3	25.8
Dardhishtë (2021)	22.7	40.6	27.7	17.4	10.7	17.7	18.5	19.7	22.2	19.4	33.9	22.7
Palaj (2021)	14.5	24.0	16.3	10.1	7.6	9.8	7.2	14.9	17.4	18.3	25.2	15.4
Obiliq (2022)	38.3	31.7	27.9	15.8	15.1	11.6	11.6					
Dardhishtë (2022)	41.6	30.2	33.9	16.0	19.2	14.4	15.6					
Palaj (2022)	28.8	24.0	25.8	12.9	13.3	10.6	12.9					

Tabela 9. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të PM₁₀ nga viti 2019 deri në 2022

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Vlera mesatare mujore e PM10 (2019~2022)

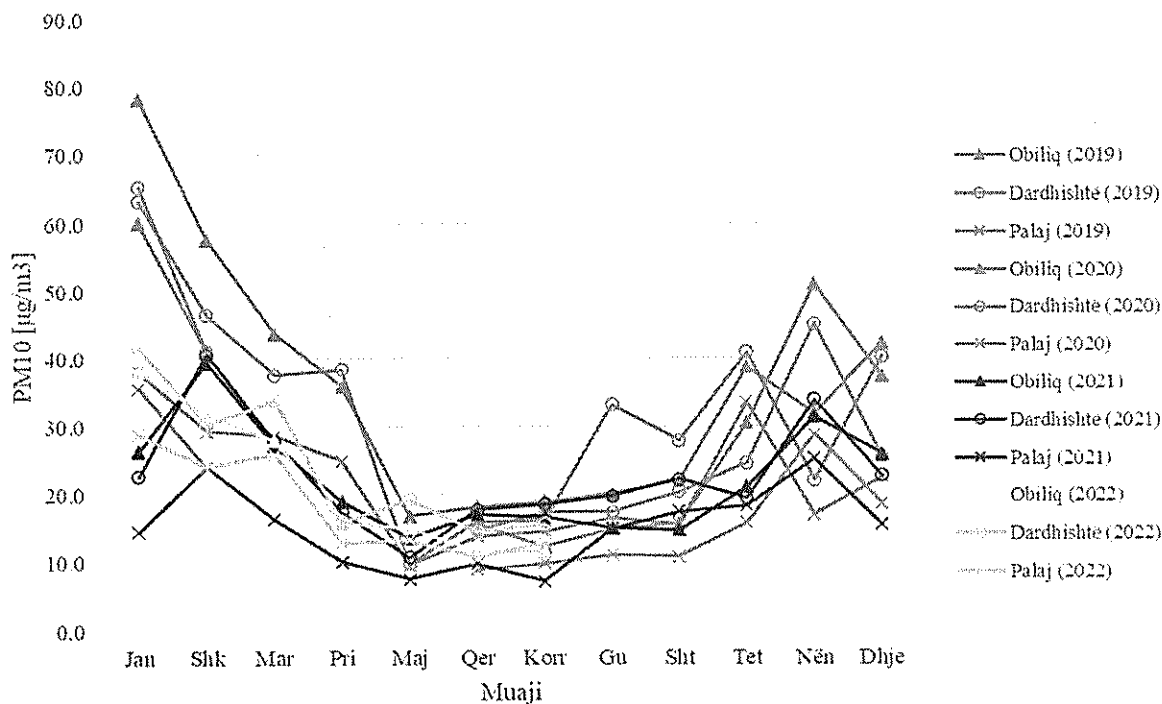

Figura 4. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të PM10 nga viti 2019 deri në 2022

Të tre stacionet e monitorimit kanë shfaqur një trend të përgjithshëm rënës mes viteve 2019 dhe 2022, me disa luhajtje gjatë stinës së verës dhe rritje gjatë stinës së dimrit. Burimet kryesore janë djegia e drurit dhe thëngjillit në shtëpi dhe termocentrale, por edhe pluhuri i krijuar nga aktivitetet e ndërtimit dhe demolimit.

Figura 4 tregon se mesataret mujore gjatë sezonit të dimrit arrijnë ose tejkalojnë ndjeshëm vlerat kufizuese, 50g/m³, krahasuar me Standartin e Cilësisë së Ajrit për PM10 për më shumë se 24 orë. Kjo implikon se zbatimin e masave për zvogëlimin e emetimeve të PM10 është shumë e rëndësishme, sidomos gjatë sezonit të dimrit.

Grimca (PM2.5)- Ka burime të jashtme dhe të brendshme të grimcave të imëta. Jashtë, grimcat e imëta vijnë kryesisht nga shkarkimet e makinave, kamionëve, autobusëve dhe automjeteve 4x4 (p.sh. pajisje ndërtimi, makina dëbore, lokomotivë), operacione të tjera që përfshijnë djegjen e lëndëve djegëse si druri, vaj solar për ngrohje ose thëngjilli dhe burime natyrore si p.sh. zjarret në pyje dhe bar. Grimcat e imëta formohen gjithashtu nga reagimi i gazeve ose pikave në atmosferë nga burime të tilla si termocentralet.

Përqendrimet e PM2.5 janë shumë më të larta se vlerat udhëzuese të OBSH-së (mesatarja vjetore prej 5 µg/m³ dhe mesatarja 24 orëshe prej 15 µg/m³), të cilat u rishikuan më 21 shtator 2021.

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Të dhënat për vlerat mesatare mujore të PM2.5 prej SMCA-ve nga viti 2019 në 2022 janë paraqitur në Tabelën 10 dhe Figurën 5.

PM2.5 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Jan	Shk	Mar	Pri	Maj	Qer	Korr	Gu	Sht	Tet	Nën	Dhje
Obiliq (2019)	75.9	43.6	28.8	19.8	8.5	9.5	8.9	9.8	11.3	26.9	24.4	34.6
Dardhishtë (2019)	61.4	33.9	22.4	28.3	4.9	6.4	6.3	10.1	11.6	31.1	18.8	34.2
Palaj (2019)	34.9	20.1	15.0	11.7	4.3	6.6	6.4	7.3	7.7	23.8	12.8	18.2
Obiliq (2020)	51.3	29.5				8.3	7.9	9.8	8.9	20.6	41.5	30.0
Dardhishtë (2020)	52.4	31.0				7.8	9.1	10.5	9.4	17.3	38.3	22.7
Palaj (2020)	28.8	16.3				5.5	6.4	8.0	7.1	12.3	25.4	15.4
Obiliq (2021)	23.6	32.2	21.1	12.8	6.2	9.2	9.0	7.6	8.6	15.7	21.2	21.7
Dardhishtë (2021)	20.6	34.3	21.5	12.4	5.8	9.6	9.2	8.8	10.1	14.2	24.3	19.8
Palaj (2021)	12.5	19.0	12.5	7.2	3.8	6.6	4.9	7.1	9.0	12.8	16.0	13.1
Obiliq (2022)	33.2	24.5	19.8	10.5	8.1	7.3	6.7					
Dardhishtë (2022)	35.5	24.6	22.5	9.5	9.2	7.7	7.4					
Palaj (2022)	23.0	17.1	15.6	7.5	7.1	6.9	6.6					

Tabela. 10. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të PM2.5 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) prej SMCA-ve nga viti 2019 deri në 2022

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

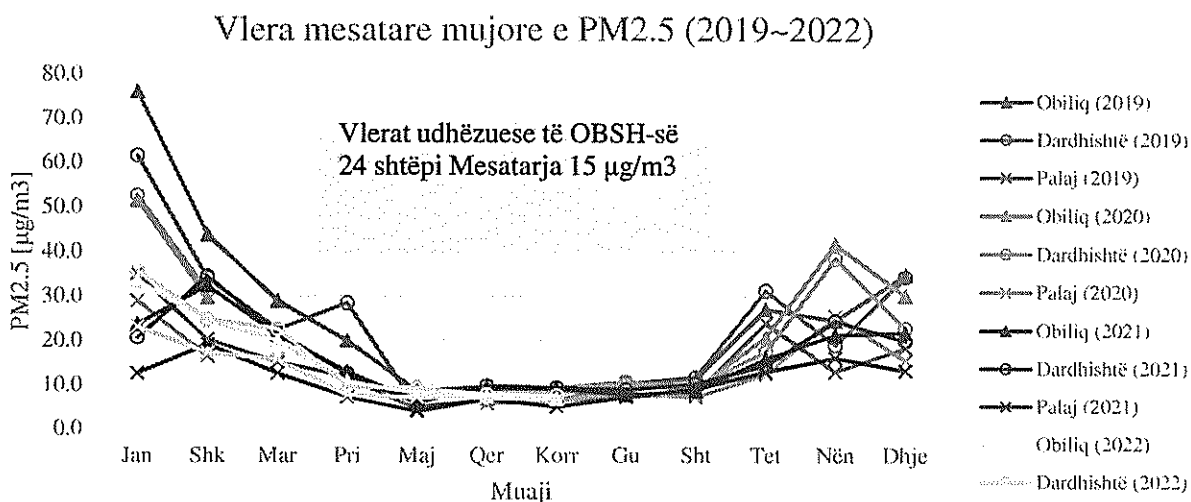

Figura 5. Të dhëna për vlerat mesatare mujore të PM2.5 (µg/m³) prej SMCA-ve nga viti 2019 deri në 2022

Duke krahasuar mesataren 24 orëshe të PM2.5 me vlerat udhëzuese të OBSH-së, meqenëse mesataret mujore nga tetori deri në prill kalojnë 15 µg/m³, sugjerohet se kjo vlerë udhëzuese është tejkaluar ndjeshëm në këtë fushë. Andaj, zbatimi i masave për uljen e emetimeve të PM2.5 është shumë i rëndësishëm.

Projekti i Zhvillimit të Kapaciteteve për Kontrollin e Ndotjes së Ajrit (Projekti i JICA-s) ka kryer modelimin simulues për cilësinë e ajrit në zonën e Prishtinës (që mbulon Fushë Kosovën dhe Obiliqin)¹⁸.

Hartat e përqendrimit të llogaritura nga Modeli i Simulimit në Projektin e JICA-s janë paraqitur në Figurën 6. Burimet e emetimeve të llogaritura janë emetimet nga termocentralet, automjetet, amvisëritë, bizneset e vogla, pluhuri i ikur nga mihja e thëngjillit dhe deponia.

¹⁸ <https://libopac.jica.go.jp/images/report/12363354.pdf>

¹⁹ <https://www.komuna.gov.net/>

²⁰ <https://www.komuna.gov.net/>

²¹ <https://www.komuna.gov.net/>

²² <https://www.komuna.gov.net/>

²³ <https://www.komuna.gov.net/>

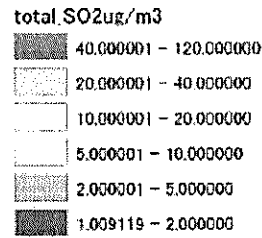
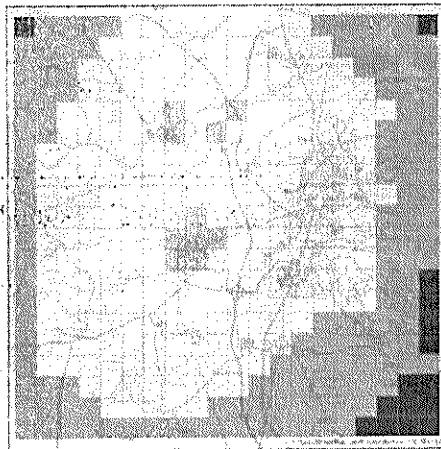
¹⁸ <https://libopac.jica.go.jp/images/report/12363354.pdf>

¹⁹ <https://www.komuna.gov.net/>

²⁰ <https://www.komuna.gov.net/>

²¹ <https://www.komuna.gov.net/>

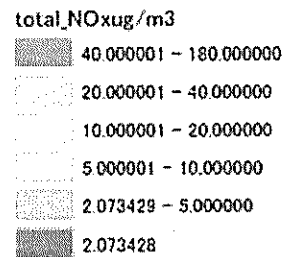
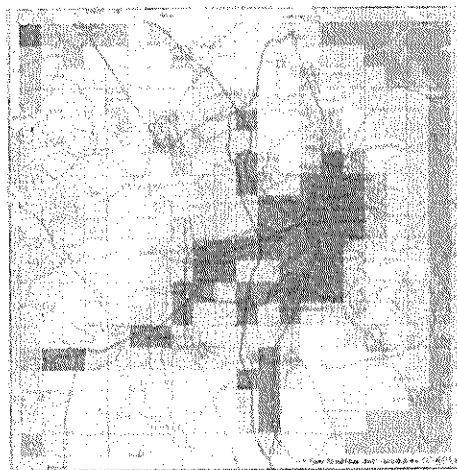
Plani Lokal i Veprimt për Cilësi të Ajrit

Limit Value for human health

Hourly Value : 350µg/m³. 24 times or less

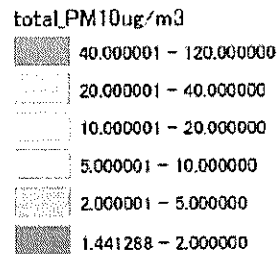
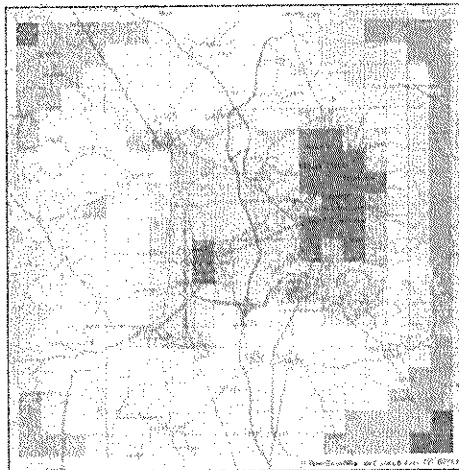
Daily Average : 125µg/m³. 3 days or less per year

Limit Value for human health

Hourly Value: 200µg/m³. < 18 times /year

Annual Average: 40µg/m³

Limit Value for human health

Daily Average: 50µg/m³. < 35 times/year

Annual Average: 40µg/m³

Figura 6. Harta e përqendrimit për SO₂, NO_x dhe PM₁₀ (Projekti i JICA-s)¹⁹

¹⁹ (<https://libopac.jica.go.jp/images/report/12363354.pdf>)

6.0 Të dhëna për emetimet e Obiliqit

Emetimet është termi i përdorur për të përshkruar gazrat dhe grimcat që futen në ajër ose emetohen nga burime të ndryshme.

Burimet e ndotjes së ajrit ndahen në burime stacionare dhe mobile. Burimet stacionare ndahen në burime pikësore dhe difuze sipas mënyrës se si lëshohen ndotësit në ajër. Në rastin e burimeve pikësore, ndotësit lëshohen në ajër përmes daljeve të projektuara posaçërisht (tymtarë dhe dalje për ventilim të impianteve, procese teknologjike, impiante industriale, pajisje, ndërtesa, etj.). Burimet difuze futin ndotës në ajër pa një dalje/tymtar specifik. Burimet e emetimeve difuze mund të jenë aktivitete dhe procese që ndodhin jashtë ose emetime të ikura. Burimet mobile janë mjete transporti që lëshojnë ndotës në ajër: mjete motorike, makineri mobile jo-rrugore, mjete hekurudhore vetëlëvizëse, anije dhe avionë.

Sipas Ligjit Nr. 08/L-025 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja, AMMK krijon Inventarin e Emetimeve në Ajër që është pjesë e Sistemit Informativ Mjedisor. Këto të dhëna mblidhen nga operatorët, aktivitetet e të cilëve gjatë proceseve teknologjike lëshojnë emetime në atmosferë. Nga operatorët kërkohet që të dorëzojnë raporte vjetore në AMMK.

Në periudhën 2019-2022, burimi dominues i emetimeve në Komunën e Obiliqit ishin grimcat PM10 dhe PM2.5. Rritja e emetimit të këtyre parametrave, sidomos në stinën e dimrit, ishte pasojë e përdorimit të thëngjillit dhe drurit për djegie.

Në mungesë të të dhënave për shumicën e burimeve të ndotjes, ne kemi mundur të marrim të dhëna nga AMMK-ja vetëm për burimet stacionare rezidenciale. AMMK-ja është duke punuar në Inventarin e Emetimeve të Ajrit, por rezultatet për burimet e tjera të ndotjes nuk janë ende procesuar. Edhe pse nuk kishte të dhëna të ndara sipas gjinisë, shkalla e lartë e pasivitetit të punës midis grave është e lidhur me një përqindje të lartë të grave (dhe fëmijëve) që shpenzojnë shumicën e orëve të tyre ditore brenda ambienteve të mbyllura dhe përdorin zgjidhje toksike për ngrohje, që rezulton të ketë impakt të madh mbi shëndetin e tyre.

Të dhënat për emetimit nga burimet stacionare rezidenciale janë paraqitur në Figurën 7. Nënkatëgoria e këtyre burimeve stacionare të banimit përbëhet nga shtëpi individuale, shtëpi gjysmë të shkëputura, shtëpi me rresht ose me tarraca dhe ndërtesa ose blloqe të banesave. Metoda e ngrohjes kategorizohet si djegie e drurit, thëngjillit, pelet dhe të tjera, si naftë, energji elektrike, ngrohje qendrore.

Megjantëse ka shumë shtëpi të ndara që përdorin thëngjill në komunën e Obiliqit, emetimet nga shtëpitë individuale që përdorin thëngjill janë më të mëdhatë.

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

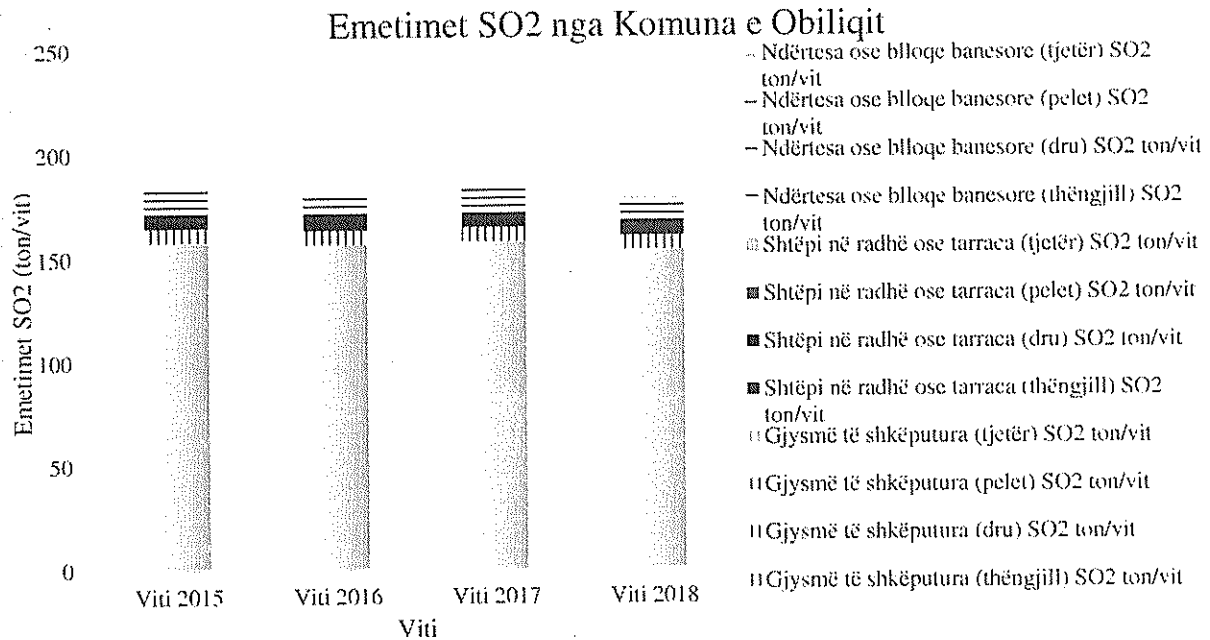

Figura 7. Emetimet e SO2 në Komunën e Obiliqit, llogaritur nga projekti i JICA-s

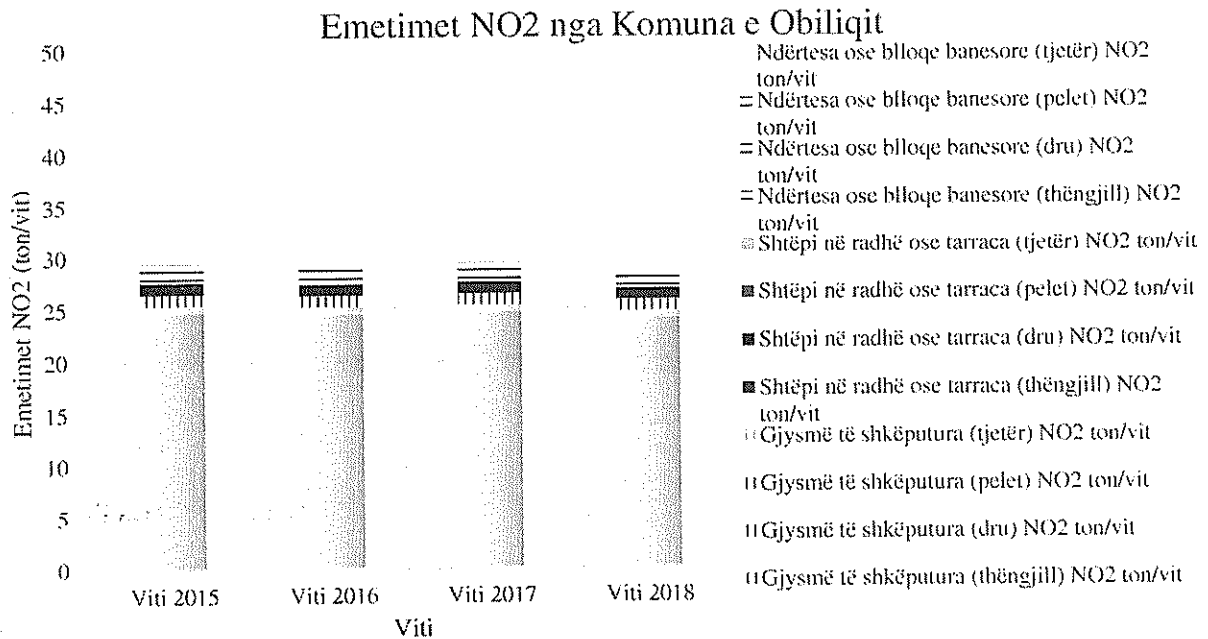

Figura 8. Emetimet e NO2 në Komunën e Obiliqit, llogaritur nga projekti i JICA-s

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

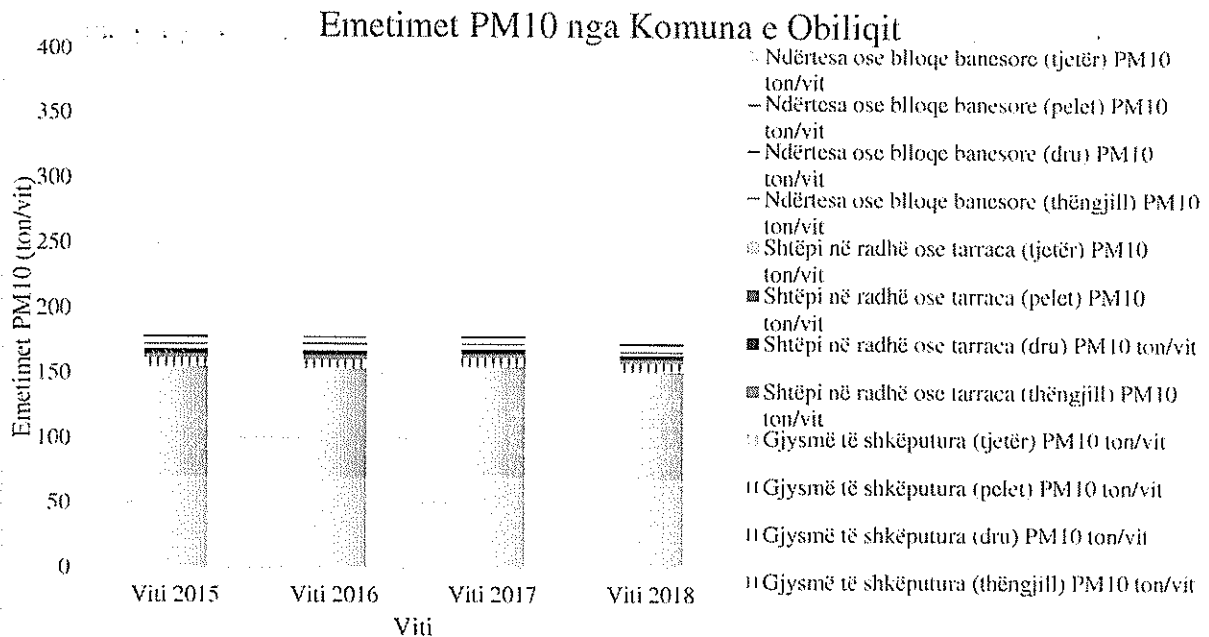

Figura 9. Emetimet e PM10 në Komunën e Obiliqit, llogaritur nga projekti i JICA-s

7.0 Objektivat dhe masat

7.1. Objektivat

Objektivi 1: Ulja e emetimeve nga burimet e vogla me djegie

Si në zonat urbane ashtu edhe në ato rurale, një numër i madh i amvisërive në Obiliq përdorin dru dhe thëngjill për ngrohje dhe gatim, dhe gratë, për shkak të qëndrimit të tyre më të gjatë brenda shtëpisë (bashkë me fëmijë më të vegjël që nuk shkojnë në shkollë) dhe përkujdesjes për ngrohjen dhe gatimin në bazë ditorë janë gjithashtu më shumë të prekura nga ndotja e ajrit brenda objektit. Kalimi nga djegia e drurit në pelet druri ose nga thëngjilli në pelet druri për shtëpitë e shkëputura dhe gjysmë të shkëputura do të zvogëlojë ndotjen e ajrit veçanërisht nga grimcat PM10 dhe PM2.5.

Përdorimi i kaldajave me biomasë për ngrohjen e shtëpive është rritur kohët e fundit dhe ky lloj i ngrohjes do të ketë ndikim në uljen e emetimeve.

Një pajisje e re dhe efiçente për ngrohje mund ta përmirësojë cilësinë e ajrit, si brenda ashtu edhe jashtë. Përdorimi i lëndëve djegëse më të pastra, instalimi i pajisjeve efiçente dhe pastrimi i rregullt i oxhaqeve mund të ndihmojnë në uljen e emetimeve.

Objektivi 2: Ulja e emetimeve nga sektori i transportit

Nuk ka informacion të mjaftueshëm për dendësinë e automjeteve në rrugët e Obiliqit.

Sektori i transportit në Obiliq duhet të zhvillohet me fokus në lokacionet që janë ose mund të bëhen të qëndrueshme duke ofruar zgjidhje më të mira transporti. Kjo mund të përfshijë një

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

sistem të organizuar eficient para tranzitit, infrastrukturën e këmbësorëve dhe promovimin e transportit pa mjete motorike dhe me automjete me bateri me emetim zero. Kjo mund të përfshijë një sistem të organizuar eficient para tranzitit, infrastrukturën e këmbësorëve dhe promovimin e transportit pa mjete motorike dhe me automjete me bateri me emetim zero.

Objektivi 3: Ulja e emetimeve nga sektori i ndërtimitarisë

Ne kemi parë drejtpërdrejt se si ndërtimtaria dhe demolimet kontribuojnë ndjeshëm në ndotjen në qytetin tonë. Burimet kryesore të grimcave, PM10 dhe PM2.5 janë shkarkimet nga punime të ndërtimitarisë dhe demolimit, të cilat mund të shkaktojnë ndotje shumë të lokalizuara. Duke përdorur një kombinim të politikave, punës me partneritete, dhe projekteve dhe intervenimeve specifike, nëpërmjet këtij Plani Lokal të Veprimit ne mund të planifikojmë aktivitete për të zbutur dhe minimizuar emetimet si nga ndërtesat ekzistuese ashtu edhe nga ndërtimet e reja. Zotimi ynë do të jetë që deri në vitin 2027 ta bëjmë qytetin me emetimet më të ulëta.

Si rezultat, ne jemi të përkushtuar për të ulur emetimet nga mjedisi i ndërtuar dhe zonat në ndërtim. Gjithashtu në këtë plan veprimi do të vendoset baza për mënyrën se si do t'i qasemi ndërtimeve të reja në të gjithë qytetin, duke synuar minimizimin dhe zbutjen e ndikimeve negative. Ky plan do të përfshijë edhe veprime për infrastrukturën e gjelbër, duke nxjerrë në pah lidhjet mes mjedisit të ndërtuar dhe hapësirave të gjelbra brenda qytetit.

Objektivi 4: Rritja e vetëdijesimit

Ne mund ta përmirësojmë cilësinë e ajrit duke qenë të vetëdijshëm për ndikimin e ndotjes së ajrit si në shëndetin publik ashtu edhe në mjedis. Gjithashtu, duke kuptuar sjelljet specifike midis kategorive të ndryshme që kontribuojnë në ndotjen e ajrit dhe si pasojë edhe impaktin e ndotjes në to, ne duhet të ndërmerim veprime dhe të adresojmë ndikimin e ndotjes në mjedis. Së pari dhe më e rëndësishmja, publiku duhet të informohet për gjendjen aktuale të cilësisë së ajrit dhe çfarë kontribuon në këtë cilësi ajri. Kjo mund të arrihet nëpërmjet një sërë programesh informative dhe edukative, që synojnë kategori të ndryshme në nivelin e tyre të kontributit dhe vulnerabiliteteve të tyre.

Informimi i banorëve, bizneseve dhe vizitorëve në lidhje me nivelet lokale të ndotjes së ajrit mund të ndihmojë në mbrojtjen e atyre që janë më të cenueshëm ndaj efekteve shëndetësore. Rritja e vetëdijesimit të publikut për shkaqet dhe efektet e ndotjes së ajrit mund të ndikojë në ndryshimet e sjelljes që mund të ndihmojnë në përmirësimin e cilësisë së ajrit. Efektet e fushatave të ndërgjegjësimit publik në sjellje mund të jenë të vështira për t'u matë dhe kuantifikuar, por ato do të kenë ndikim në përmirësimin e gjendjes së cilësisë së ajrit. Është e rëndësishme që gjatë organizimit të fushatave të kuptojmë se kujt do t'i drejtohem dhe si do t'i drejtohem, në varësi të nivelit të ekspozimit dhe aktivitetit.

7.2 Masat

Sipas gjëtyeve të disa projekteve të donatorëve të huaj, duke përfshirë Projektin e JICA-s dhe Projektin e MCC/MFK, emetimet nga nënkategoria e djegies së vogël (amvisëritë) kontribuojnë më së shumti PM10 dhe PM2.5 në këtë zonë.

Komuna e Obiliqit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Si rezultat i analizës së bazuar në evidencën teknike për planin lokal të veprimit për cilësi të ajrit (Aneksi 1) emetimet nga nënkategoria me djegie të vogël (amvisëritë) janë prioriteti i parë kur merret parasysh plani lokal i veprimit, por duke mos përjashtuar sektorin e transportit dhe ndotjen nga ndërtimtaria dhe demolimet.

Realizimi i masave dhe aktiviteteve për mbrojtjen e cilësisë së ajrit do të financohet kryesisht nga buxheti i komunës së Obiliqit, me një pjesë të masave dhe aktiviteteve të financuara nga subjektet e përcaktuara si të detyruara për zbatimin e një pjese të masave për mbrojtjen e cilësinë e ajrit. Duhet theksuar se donatorët mund të ofrojnë fonde, duke vënë në dukje se mbrojtja e cilësisë së ajrit nuk duhet parë si një sektor më vete, por më tepër si një plotësues i orientimeve evropiane të fokusuara në cilësinë e ajrit, klimë dhe energji.

8.0 Renditja e prioriteteve

Që të bëhet priorizimi i projekteve, si kriter është marrë mbrojtja e shëndetit të popullatës përkatësisht përmirësimi i cilësisë së jetës, mjedisit, përmirësimi i kushteve teknike dhe ulja e emetimeve në ajër.

Gjatë përgatitjes së PLVCA-së janë identifikuar projekte (veprime), disa me kosto të lartë dhe të tjera me kosto të ulët ose pa kosto.

Ky fakt ndikon se cilat masa do të zbatohen brenda kornizës kohore të specifikuar.

9.0 Veprimet dhe institucionet udhëheqëse të PLVCA-së

Masat (veprimet) e identifikuar duke përfshirë institucionet udhëheqëse për zbatimin e tyre, janë të përmbledhura në tabelën e veprimeve që rrjedhin nga Objektivat. Këto institucione janë akterë të rëndësishëm që do të punojnë së bashku për të realizuar planin e veprimit, me synimin e përbashkët për përmirësimin e cilësisë së ajrit.

Në tabelë, për çdo fushë investimi të propozuar paraqitet institucioni përgjegjës, afati kohor, vlerësimi i kostove dhe sugjerimi i burimit të financimit, duke përfshirë projekt propozimet për uljen e ndotjes së ajrit.

10.0 Arritja e objektivave duke zbatuar masa/veprime

Me zbatimin e masave (veprimeve) do të sigurojmë:

- ↳ Mbrojtje të mjedisit dhe shëndetit të njeriut
- ↳ Demonstrim të përkushtimit të Komunës së Obiliqit dhe individëve për mbrojtjen e cilësisë së ajrit
- ↳ Përpjekje të vazhdueshme për të përmirësuar mundësitë, duke pasur parasysh zhvillimin ekonomik dhe efikasitetin
- ↳ Identifikim të zonave dhe problematikave me fokus të veçantë në mbrojtjen e cilësisë së ajrit
- ↳ Promovim të eficiencës së energjisë përmes kujdesit në projektimin, përdorimin dhe ripërdorimin e materialit

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

11.0. Vlerësimi i zbatimit të planit

Vlerësimi i kostove bazohet kryesisht në të ashtuquajturën qasje nga lart-poshtë, e cila bazohet në të dhënat e mbledhura në nivel sektorësh dhe nënsektorësh përkatës, dhe informacion mbi kufizimet e kapitalit dhe vlerësimin e investimeve operacionale.

Kjo qasje është e pranueshme për analizë, aty ku është e nevojshme, për të përcaktuar shumën e shpenzimeve pa u ndalur në investimet me detaje.

Në vlerësimin e kostove duhet pasur parasysh se zbatimi i masave ka dinamikën e vet, kështu që zbatimi i tyre të mund të zgjasë për një periudhë 5-vjeçare. Në këtë kuptim, krahas shpenzimeve për investime, fillimisht shfaqen edhe kosto administrative për ndërtimin e infrastrukturës institucionale të nevojshme për zbatimin efektiv të masave të përcaktuara.

Marrë parasysh buxhetin e vogël të komunës, mbështetja nga donatorët është gjithashtu shumë e rëndësishme për realizimin e disa projekteve.

12.0 Ndikimet e pritura të PLVCA-së

Në këtë pikë, është e vështirë të vlerësohet se sa mund të ulet ndotja e ajrit duke zbatuar masa specifike.

Shumë masa më ambicioze (dhe me ndikim) do të kërkojnë më shumë punë për të siguruar qëndrueshmërinë e tyre.

Është shumë e rëndësishme të bëhet një planifikim i mirë buxhetor dhe gjithashtu të monitorohet zbatimi i masave.

13.0 Monitorimi dhe Vlerësimi

Komuna së bashku me institucionet e tjera të përfshira, do të monitorojnë zbatimin e projekteve specifike, bazuar në treguesit:

Përmirësimi i infrastrukturës dhe shërbimeve;

Përdorimi i praktikave më të mira, për të ulur emetimet në ajër;

Për çdo ndryshim që ndodh gjatë zbatimit të PLVCA-së, organi përgjegjës i Komunës do të raportojë dhe mbledhë informata në baza të rregullta, të cilat do të shërbejnë si një mjet efektiv për monitorimin dhe, nëse është e nevojshme, shqyrtimin e zbatimit të planit.

13.1 Periudha e monitorimit

PLVCA-ja është planifikuar për pesë vjet (2023-2027). Gjatë kësaj periudhe, monitorimi i zbatimit të veprimeve duhet të kryhet çdo vit.

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

Raporti i parë i monitorimit duhet të përgatitet jo më vonë se data 1 Mars 2024. Të dhënat e përfshira në raportin e monitorimit duhet të ndahen në baza gjinore nëse është e mundur dhe të përdoren për procesin e përditësimit të planit të veprimit, nëse është e nevojshme, dhe ky proces do të vazhdojë vit pas viti.

13.2 Personat që e kryejnë monitorimin

Kryetari i Komunës së Obiliqit do ta formojë komisionin si subjekt përgjegjës për monitorimin e zbatimit të aktiviteteve të referuara në PLVCA.

Ky komision duhet t'i dorëzojë Kuvendit Komunal raportet e monitorimit deri në fund të marsit. Në bazë të raporteve të dorëzuara nga ky komision, kuvendi komunal do të përpilojë një raport përmbledhës, i cili do t'i dorëzohet MMPHI-së deri më 1 qershor të vitit monitorues.

Gjatë kryerjes së monitorimit, duhet të merren parasysh faktorët e mëposhtëm:

- Efektshmëria e aktiviteteve të specifikuar nga PLVCA-ja
- Pasojat sociale, ekonomike, dhe mjedisore të aktiviteteve;
- Progresi drejt objektivave të PLVCA-së.

14.0 Përfundime

Bazuar në këtë analizë profesionale, të paraqitur në ANEKSIN 1, konsiderohet se të paktën disa nga këto masa më ambicioze të planifikuara për përmirësimin e cilësisë së ajrit, nuk do të përmbushen në të ardhmen e parashikueshme. Kjo është për shkak të aftësisë së komunës për të siguruar buxhetin e planifikuar për këtë plan dhe numrit të mundësive për mbështetje nga donatorët.

Nga objektivat e përcaktuara, janë propozuar një sërë masash (veprimesh) që do të zbatohen nga komuna e Obiliqit dhe akterët e tjerë që do ta mbështesin komunën.

Duke u bazuar në faktin se disa nga veprimet apo projektet janë në zbatim ose janë duke siguruar fonde dhe se disa projekte mund të realizohen me buxhetin e planifikuar të Komunës ose me mbështetjen e donatorëve, veprimet e identifikuara në këtë dokument pritet të fillojnë në vitin 2023.

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit 2023-2027 përfshin aktivitetet e mëposhtme: 1.1-1.8; 2.1-2.3; 3.1-3.5; dhe 4.1-4.6.

Gjithsej kosto për zbatimin e këtij Plani të Veprimit për Cilësi të Ajrit është 6,096,000.00 EURO (bazuar në çmimet mbizotëruese në vitin 2022).

Nga të tërë veprimet dhe projektet të përmendura në këtë plan, të gjitha ato që janë të nevojshme për të siguruar cilësi të ajrit të mirë në komunën e Obiliqit.

Nga të tërë veprimet dhe projektet të përmendura në këtë plan, të gjitha ato që janë të nevojshme për të siguruar cilësi të ajrit të mirë në komunën e Obiliqit.

Nga të tërë veprimet dhe projektet të përmendura në këtë plan, të gjitha ato që janë të nevojshme për të siguruar cilësi të ajrit të mirë në komunën e Obiliqit.

Komuna e Obiliqit

Nga të tërë veprimet dhe projektet të përmendura në këtë plan, të gjitha ato që janë të nevojshme për të siguruar cilësi të ajrit të mirë në komunën e Obiliqit.

Plani Lokal i Veprimt për Cilësi të Ajrit

TABELA E VEPRIMEVE QË RRJEDHIN NGA OBJEKTIVAT

Komuna e Obiliqit

teve

Treguesitë	Institucioni përgjegjës	Institucio net mbështetëse	Afati kohor i zbatimit	Kostot financiare dhe burimet financiare	Komente
------------	-------------------------	----------------------------	------------------------	--	---------

Veprimet të amvisërive

Është duke u ndërtuar infrastruktura e rrejtë për ngrohjen e qytetit në Obilic nga kogjenerimi	Komuna e Obilic	Komuna, Qeveria, Donatorët	2023 – 2027 Realizimi në vitin (2024)	Afërsisht 5,000,000.00 euro Mbeshtetje eventuale nga donatorët	Një pjesë e energjisë që çlirohet nga procesi i ftohjes së termocentralit mund të përdoret për ngrohoren e qytetit. Lejimi i cilësive së ajrit me pasoja për shëndetin e popullatës. Do të zëvendësohen lëndët djegëse për ngrohje si druri dhe thëngjilli, gjë që do të rezultojë në uljen e emetimeve të grimcave PM SO2, NO2, etj.
Gjejtja e opicentrit më të përshatshëm për kalimin në lëndë djegëse më të pastër për ngrohje të amvisërive	Komuna e Obilic	Komuna, MMPHI, ASK	2023 – 2024 Realizimi në vitin (2025)	10,000.00 Euro	

Plani iोकai Veprimi për Cilesi të Ajrit

<p>1.3. Hartimi i planit për përcaktimin e sipërfaqes për fazën e parë të kalimit në lëndë djegëse ose pajisje ngrohëse që emetojnë më pak ndotje.</p>	<p>Nëse në 410 amvisëri bëhet ndërimi i lëndës djegëse për ngrohje nga druri në pellet ose thëngjilli në pellet, do të kemi ulje të PM10 (grimcave) për 35 ton/vit.</p>	<p>Komuna e Obiliqit</p>	<p>Komuna MMPHI, MF</p>	<p>2025 - 2027 Realizimi në vitin (2026)</p>	<p>70,000.00 Euro Mbeshtetje eventuale nga donatorët</p>	<p>Ky projekt është afatgjatë, dhe mund të parashikohet për 10 vitet e ardhshme Rekomandohet për amvisëritë që nuk do të përshihen në sistemin e ngrohtores së qytetit</p>
<p>1.4. Krijimi i programit për mbledhjen e të dhënave që mbledh të dhëna nga operatorët që i nënshtrohen Lejeve Mjedisore të Komunës për sasitë e derivateve që përdorin për aktivitetin e tyre</p>	<p>Krijimi i bazës së të dhënave për sasitë e derivateve të përdorura për veprimtarinë e operatorëve që i nënshtrohen Lejeve Mjedisore të Komunës.</p>	<p>Komuna e Obiliqit</p>	<p>Komuna MMPHI/ AMMK</p>	<p>2023 - 2027 Proces i vazhdueshëm</p>	<p>10,000.00 €</p>	<p>Mbledhja e këtyre të dhënave do të ndihmojë për inventarin e ajrit i cili është shumë i rëndësishëm për caktimin e politikave për zvogëlimin nivelit të ndotjes së ajrit.</p>
<p>1.5 Zëvendësimi i furrave (kalidajave) me dru me ato që përdorin pellet në institucionet publike (arsimore, administrative dhe shëndetësore) (dhe të ndiqen gjitha, etniciteti dhe aftësia</p>	<p>Janë ndërruar furrat (kalidajat) dhe lënda djegëse për ngrohje</p>	<p>Komuna e Obiliqit</p>	<p>Komuna MSH, M. Arsimit,</p>	<p>2023-2027 Realizimi në vitin (2025)</p>	<p>300,000.00 Euro</p>	<p>Këto nisma shërbejnë për të përmirësuar cilësinë e ajrit. (edhe me këtë veprim ulen grimcat PM10 - si me veprimin 1.2)</p>

Piani Lokal i Veprimt për Cilesi të Ajrit

<p>e marrësve të përfundimtare)</p>						
<p>1.6. Rivitalizimi i zonave djerrë dhe pyllëzimi me bimë halore në zonat Breznica, Graboc, Siboc.</p>	<p>10,000 halorë për secilin lokalitet. Gjithsej 30.000</p> <p>Zonat e gjelbra ulin ndoqjen në rrugët e qytetit deri në tetë herë më shumë sesa besohet më parë. (Raporti për hulumtimin paraqitet në revistën ACS Environmental Science & Technology)</p>	<p>Komuna e Obiliqit</p>	<p>Komuna, MMPHI, MBPZHR Donatorët</p>	<p>2024-2027</p> <p>Realizimi në vitin(2027)</p>	<p>100,000.00 Euro</p>	
<p>1.7. Ndërtimi i zonave mbrojtëse me gjelbërim të lartë (mure mbrojtëse) me bimë drunore dhe halore rreth deponive të hirit, KEK-ut, depozitave të derivatave dhe fabrikave të betonit, (Në zonat industriale, ekonomike, tregtare)</p>	<p>10,000 drunj (panjë dhe mëshhtëkën) të mbjella</p> <p>Zonat e gjelbra ulin ndoqjen në rrugët qytetit deri në tetë herë më shumë sesa besohet më parë. (Raporti për hulumtimin paraqitet në revistën ACS Environmental</p>	<p>Komuna e Obiliqit</p>	<p>Komuna, MMPHI, KEK-u, Donatorë, Kompani Private</p>	<p>2025-2027</p> <p>Realizimi në vitin (2024)</p>	<p>100,000.00 Euro</p>	<p>Përmirësimi i gjendjes mjedisore, ulja e kostove të karburantit, ulja e stresit mjedisor. Studimi konstaton se vendosja e kujdesshme e barit, dredhikës rgjitëse dhe bimëve të tjera në kantonet urbane, mund të zvogëlojë përqendrimet e NO2 në nivel rrugësh deri</p>

Plani iokali Verërimi për Qiësi të Ajrit

)	Science & Technology)					<p>në 40 për qind dhe nivelet e PM për 60 për qind, shumë më tepër nga sa besohet më parë. .</p> <p>https://www.acs.org/content/acs/en/pressroom/presspacs/2012/acs-presspac-august-29-2012/green-plants-reduce-pollution-on-city-streets-up-to-eight-times-more-than-previously-believed.html</p>
1.8. Vlerësimi i potencialit për prodhim të biogazit, në përputhje me rrethanat	Vlerësimi i përfunduar	Komuna e Obiliqit	MMPHI	2023 -2027 Realizimi në vitin (2026)	7,000.00 Euro	<p>Prodhimi i biogazit mund të konsiderohet si një energji potenciale e ripërtërishe në Komunë. Një element tjetër për të luftuar ndryshimet klimatike, por edhe për të ulur ndotjen e ajrit, është rritja e përdorimit të energjisë së ripërtërishe.</p>

OBJEKTIVI 2: Minimizimi enetiveve në ajër nga sektori i transportit

Plani Lokal i Veprimi për Qësi të Arit

<p>2.1. Zhvillimi i programit - Plani i Transportit Lokal për Komunën e Obiliqit</p> <p>- Krijimi i një korsi të vegantë autobusësh në rrugët e qytetit/ heqja e autobusëve të vjetër nga parkullimi.</p>	<p>Është përgatitur programi për përcaktimin e korsi të posaçme për autobusët, në rrugët e qytetit, dhe gjithashtu të sigurohen opsione transporti më të sigurt dhe të sigurueshme për gratë dhe fëmijët.</p>	<p>Komuna e Obiliqit</p>	<p>Komuna, MMPHI, MF</p>	<p>2023 - 2026</p> <p>Realizimi në vitin (2025)</p>	<p>7,000.00 Euro</p> <p>Sigurimi i fondeve për subvencione në një periudhë 1 vjeçare/ Të hetohen mënyrat e mundshme të mbështetjes financiare nga fondet e BE-së</p> <p>Për aplikim praktik ata duhet të marrin pjesë me 20% të financimit</p>	<p>- Për shkak të buxhetit të vogël komunal, duhet të sigurohet financimi për përgatitjen e planeve rrugore dhe ndarjen e korsi të posaçme për autobusët.</p> <p>-- Sigurimi i biletave me çmim të ulët, për të ruajtur ose rritur atraktivitetin e transportit publik.</p>
<p>2.2. Ujja e depozitimit të dheut përgjatë rrugëve</p>	<p>Është blerë një makinë për pastrimin e rrugëve (fshirje dhe larje)</p>	<p>Komuna e Obiliqit</p>	<p>Komuna e Obiliqit MMPHI,</p>	<p>2023-2027</p> <p>Realizimi në vitin (2027)</p>	<p>80,000.00 Euro</p>	<p>Qëllimi është zvogëlimi i pluhurit, i cili shkaktohet nga pluhuri i tokës që gjendet përgjatë rrugëve</p>
<p>2.3. Ndërtimi i shtigjeve për biçikleta.</p>	<p>Ndërtimi i shtigjeve për biçikleta në disa zona urbane dhe përdorimi i biçikletave si mjet transporti për të gjitha moshat</p>	<p>Komuna e Obiliqit</p>	<p>Komuna, Donatorë eventuale</p>	<p>2024-2027</p> <p>(2024)</p>	<p>220,000.00 Euro</p>	

OBJEKTIVI 3: Ujja e emetimeve nga ndërtesat dhe ndërtimet e reja

Plan i lokal i veprimit për Qilësi të Ajrit

3.1. Përcaktimi i masave për kontrollin e emetimeve në ndërtesat dhe instalimet që ju nënshtrohen Lejeve të Ndërtimit dhe Lejeve Mjedisore të Komunës etj.	Është rritur numri i inspektorëve dhe inspektimeve	Komuna e Obilicqit	Inspektora ti Komunal dhe në raste të veçanta edhe MMPHI	2023 – 2027 Realizimi në vitin (2024)	12,000.00 Euro	- Përfshirë të hyrat për punësimin e një inspektori dhe shpenzime të tjera për inspektim, - Informimi i operatorëve që i nënshtrohen Lejes së Ndërtimit dhe Lejes Mjedisore të Komunës për masat e kontrollit të emetimeve për arritjen e kushteve më të mira mjedisore
3.2. Ndërtimi i parkut në zonën e deponisë së hirit në Dardhishtë	Projekti do të zhvillohet në tri Komuna: Fushë Kosovë, Obilicq dhe Prishtinë	Komuna e Obilicqit	MMPHI, Komuna, KEK, KEDS dhe donatorët	2025-2027	100,000.00 Euro Pritet mbështetje nga Banka Botërore	Bashkëpunimi ndërkommunal, përmirësimi i cilësisë së ajrit, rritja e hapësirave të gjelbra dhe për rekreacion etj.
3.3. Organizimi i seminarëve me operatorë dhe palë të interesuara	Organizimi i 4 seminarëve brenda 4 viteve	Komuna e Obilicqit	Komuna MMPHI, Operatorët	2023 – 2026 Realizimi në vitin (2025)	9,000.00 Euro	Njohja e operatorëve me legjislaicionin e ri për ajrin dhe mbledhja e të dhënave për Inventarin e Emetimeve në Ajër

OBJEKTIVI 4: Rritja e vetëdijesimit

Plani Lokal i Veprimit për Cësisë të Ajrit

4.1. Informimi i publikut për efektet e dëmshme të ndotësve të trafikut	Organizimi i tryezave të rumbullakëta dhe Forumeve me shoqërinë civile dhe palë të tjera të interesit të paktën një herë në vit	Komuna e Obligjit	Komuna, M MPH, Shogëria civile	2025-2027 Realizimi në vitin (2026)	8,000.00 Euro	Programi u ndihmon individëve dhe organizatatave të kuptojnë se si veprimet vullnetare mund të ulin ndotjen e ajrit.
4.2. Edukimi dhe vetëdijesimi i publikut për rrezikun e dëgjies së mbeturinave dhe materialeve të tjera në vende të hapura.	Organizimi i tryezave të rumbullakëta, përgatitja e broshurave etj.	Komuna e Obligjit	Komuna ,MPH, Donatorë eventuale	2023-2027 Realizimi në vitin (2024)	10,000.00 Euro	Disa gazra që çlirohen nga djegia janë kancerogjene dhe të dëmshme për shëndetin e popullatës, si p.sh. dioksina nga djegia e gomave, varfërimi i tokës, ulja e rendimenteve bujqësore etj.
4.3. Vendosja e dy monitori që tregojnë nivelin e ndotjes në një lokacion të qytetit	ëshhtë vendosur një monitorë për të shfaqur gjendjen e cilësisë së ajrit në Komunën e Obligjit	Komuna e Obligjit	Komuna, Donator eventuale	2025 – 2025 Realizimi në vitin (2025)	10,000.00 Euro	Njofitimi i popullatës për gjendjen e cilësisë së ajrit për të mbrojtur shëndetin e tyre. Në rastet kur ajri është shumë i ndotur, popullata e ndjeshme preferohet të mos dalë nga shtëpia
4.4. Organizimi i seminarëve, ligjëratave në shkolla për vlerësimin e ndotjes së ajrit nga sektore të ndryshëm dhe të analizohet se kush	Janë organizuar punëtori dhe ligjëratat	Komuna e Obligjit	Komuna Donator eventuale	2023 – 2027 Realizimi në vitin (2026)	15,000.00 Euro	Programi u ndihmon individëve dhe organizatatave të kuptojnë se si veprimet vullnetare mund të ulin ndotjen e ajrit. Programi ofron një shumëllojshmëri mësimesh dhe burimesh për mësuesit.

Plani Lokal i Veprimt për Qilësi të Ajrit

dhe çfarë kontribuon në ndoçjen e ajrit.						
4.5. Edukimi dhe vetëdijesimi i publikut për përdorimin e transportit publik dhe biçikletave	Rruga e vetëdijesimit të publikut për përdorimin e transportit urban dhe biçikletave me qëllim mbrojtjen e cilësisë së ajrit publik	Komuna e Obilicqit	Komuna e Obilicqit	2023-2027 Realizimi në vitin (2024)	20,000.00 Euro	Edukim i vazhdueshëm
4.6. Organizimi i aktiviteteve informative dhe edukative që synojnë konsumin racional të energjisë, përdorimin e karburantëve me miqësore me mjedisin, rritjen e efijencës së energjisë dhe përdorimin e burimeve të ripërtërisshme të energjisë.	Organizimi i katër punëtorive dhe përplimi i broshurave mbi mjartet me efikasë për energji elektrike	Komuna e Obilicqit	MMPHI, Donatorë eventuale	2023-2027	8,000.00 Euro	
4.7 Promovimi i përdorimit të energjisë nga burimet e ripërtërisshme për sistemet e ngrohjes	Organizimi i tri punëtorive; përgatitja e broshurave etj.	Komuna e Obilicqit	MMPHI Donatorë eventuale	2024 – 2007 Realizimi në vitin (2025)	10,000,00	

Plani Lokal i Veprimit për Cilësi të Ajrit

GJITHSEJ

6,096,000.00 EURO

ANE

1.0 DËSHMI TEKNIKE PËR PLANIN LOKAL TË VEPRIMIT PËR CILËSI TË AJRIT

Dëshmitë teknike paraqesin metodologjinë për analizën e opsionit për përmirësimin e cilësisë së ajrit me plane veprimi për sektorë të ndryshëm të ndotjes; emetimet nga Nënkatëgoria e Burimeve Stacionare Rezidenciale (ndërrimi i lëndëve djegëse për shtëpitë e ndara; kalimi nga druri/thëngjilli në energji elektrike; përmirësimi i efijencës së energjisë në ndërtesat e banimit përmes izolimit termik); për emetimet nga subjektet e Lejeve Mjedisore të Komunës; emetimet nga ndërtimet dhe demolimet; për emetimet nga industritë e shërbimeve; për shkakimet nga kategoria e transportit rrugor; për emetimet nga menaxhimi i mbeturinave dhe për emetimet nga aktivitetet bujqësore. Kjo analizë mbulon; Skenarin; Ujën e emetimeve; Kostot; Efektshmërinë e kostove; Metodën e Zbatimit; dhe Gëshjtet.

Në këtë kapitull janë paraqitur dëshmitë teknike për çdo plan lokal të veprimit.

1.1 Plani i Veprimit për emetimet nga Nënkatëgoria e Burimeve Stacionare Rezidenciale
Përmbajtja e planit të veprimit do të zhvillohet si më poshtë në tabelën 1.

Tabela 1. Draft Plani i Veprimit për Burimin Stacionar Rezidencial në Komunën e Obiliqit

Emri	Emri i Planit të Veprimit
Pasqyra	Përmbledhja e masave
Skenari	Numri i amvisërive të targetuara me masa. Të dhëna bazë për llogaritjen e uljes së emetimeve dhe kostot..

Plani Lokal i Veprimit për Ciesi të Arit

Ujja e emetimeve	Llogaritja e uljes së emetimeve të SO ₂ , NO _x , PM ₁₀ , dhe PM _{2.5}
Kosto	Kosto zbatimi
Efektshmëria e kostove	Kosto për ulje të emetimeve (Euro/ton) për PM _{2.5} dhe/ose ndotës të tjerë
Metoda e zbatimit	Si të promovohet dhe/ose zbatohet Plani i Veprimit nga Komuna
Gëshjtet	Shqyrtime për planin e veprimit, përfshirë reagime nga organizata relevante dhe palë të interesit

1.2. Plani i veprimit për emetimet nga Leja Mjedisore e Komunës

Përmbytja e planit të veprimit do të zhvillohet si më poshtë në tabelën 2.

Tabela 2. Draft Plani i Veprimit për Leje Mjedisore Komunale në Komunën e Obiliqit

Emri	Emri i Planit të Veprimit
Pasqyra	Përmbledhja e masave, fabrikat dhe objektet e targetuara.
Skenari	Numri i fabrikave dhe objekteve të targetuara me masa. Të dhëna bazë për llogaritjen e uljes së emetimeve dhe kostot.
Ujja e emetimeve	Llogaritja e uljes së emetimeve të SO ₂ , NO _x , PM ₁₀ , dhe PM _{2.5}
Kosto	Kosto zbatimi
Efektshmëria e kostove	Kosto për ulje të emetimeve (Euro/ton) për PM _{2.5} dhe/ose ndotës të tjerë
Metoda e zbatimit	Si të promovohet dhe/ose zbatohet Plani i Veprimit nga Komuna
Gëshjtet	Shqyrtime për planin e veprimit, përfshirë reagime nga organizata relevante dhe palë të interesit

Plani Lokal i Veprimit për Ciesi të Arit

1.3 Plani i Veprimit për emetimet nga ndërtesat dhe objektet e komunës

Përmbajtja e planit të veprimit do të zhvillohet si më poshtë në Tabela .

Tabela 3. Draft Plani i Veprimit për Ndërtesat dhe Objektet Komunale në Komunën e Obiliqit

Emri	Emri i Planit të Veprimit
Pasqyra	Përmbledhja e masave, ndërtesat dhe objektet e targetuara.
Skenari	Numri i ndërtesave dhe objekteve të targetuara me masa. Të dhëna bazë për llogaritjen e uljes së emetimeve dhe kostot.
Ujja e emetimeve	Llogaritja e uljes së emetimeve të SO ₂ , NO _x , PM ₁₀ , dhe PM _{2.5}
Kosto	Kosto zbatimi
Efektshmëria e kostove	Kosto për ulje të emetimeve (Euro/ton) për PM _{2.5} dhe/ose ndotës të tjerë
Metoda e zbatimit	Si të promovohet dhe/ose zbatohet Plani i Veprimit nga Komuna
Gëshjtjet	Shqyrtime për planin e veprimit, përfshirë reagime nga organizata relevante dhe palë të interesit

1.4 Plani i Veprimit për emetimet nga Industritë e Shërbimeve

Përmbajtja e planit të veprimit do të zhvillohet si më poshtë në tabelën 4.

Tabela 0. Draft Plani i Veprimit për Industritë e Shërbimeve në Komunën e Obiliqit

Emri	Emri i Planit të Veprimit
Pasqyra	Përmbledhja e masave, industrive dhe objekteve të shërbimeve të targetuara.

Plani Lokal i Veprimit për Ciesi të Arit

Skenari	Numri i industrive dhe objekteve të shërbimeve të targetuara me masa. Të dhëna bazë për llogaritjen e uljes së emetimeve dhe kostot.
Ulja e emetimeve	Llogaritja e uljes së emetimeve të SO ₂ , NO _x , PM ₁₀ , dhe PM _{2.5}
Kosto	Kosto zbatimi
Efektshmëria e kostove	Kosto për ulje të emetimeve (Euro/ton) për PM _{2.5} dhe/ose ndotës të tjerë
Metoda e zbatimit	Si të promovohet dhe/ose zbatohet Plani i Veprimit nga Komuna
Çështjet	Shqyrtime për planin e veprimit, përfshirë reagime nga organizata relevante dhe palë të interesit

1.4 Plani i Veprimit për emetimet nga menaxhimi i mbeturinave

Burimet e emetimeve në Sektorin e Menaxhimit të Mbeturinave janë 1) Deponimi i mbeturinave të ngurta, 2) Djegia e mbeturinave klinike, 3) Djegia e hapur e mbeturinave. Megjithatë, duke qenë se komunat duhet të monitorojnë zonat nën juridiksionin e tyre, emetimet nga djegia e hapur e mbeturinave mund të bëhen një nga planet e veprimit që duhet marrë në konsideratë. Përmbytja e planit të veprimit do të zhvillohet si më poshtë në tabelën 5.

Tabela 5. Draft Plani i Veprimit për Menaxhimin e Mbeturinave në Komunën e Obiliqit

Emri	Emri i Planit të Veprimit
Pasqyra	Përmbledhja e masave, aktivitetet e targetuara të menaxhimit të mbeturinave.
Skenari	Numri i aktiviteteve të menaxhimit të mbeturinave të targetuara me masa. Të dhëna bazë për llogaritjen e uljes së emetimeve dhe kostot.

Plani Lokal i Veprimit për Qiesi të Arit

Ujja e emetimeve	Llogaritja e ujjes së emetimeve të SO ₂ , NO _x , PM ₁₀ , dhe PM _{2.5}
Kosto	Kosto zbatimi
Efektshmëria e kostove	Kosto për ujje të emetimeve (Euro/ton) për PM _{2.5} dhe/ose ndotës të tjerë
Metoda e zbatimit	Si të promovohet dhe/ose zbatohet Plani i Veprimit nga Komuna
Gëshjtjet	Shqyrtime për planin e veprimit, përfshirë reagime nga organizata relevante dhe palë të interesit

1.5 Plani i Veprimit për emetimet nga aktivitetet bujqësore

Burimet e emetimit të ndotësve të ajrit në sektorin e Bujqësisë janë Blegtoria, Përdorimi i Tokës dhe Djegia e Fushave. Emetimet nga bagëtia varen nga numri i bagëtive dhe lloji i menaxhimit të plehut organik. Megjenëse Ministria e Bujqësisë ka përgjegjësi për këto gjëra, plani lokal i veprimit nuk duhet t'i marrë parasysh ato. Emetimet nga toka bujqësore varen nga zona e përdorimit të tokës dhe sasia e plehrave. Megjenëse këto janë përgjegjësi e Ministrisë së Bujqësisë, plani lokal i veprimit nuk duhet t'i marrë parasysh ato.

Megjihatë, duke qenë se komunat duhet të monitorojnë zonat nën juridiksionin e tyre, emetimet nga djegia e mbeturinave bujqësore në terren mund të bëhen një nga planet e veprimit që duhet marrë në konsideratë.

Përmbajtja e planit të veprimit do të zhvillohet si më poshtë në tabelën 6.

Tabela 6. Draft Plani i Veprimit për Aktivitetet Bujqësore në Komunën e Obiliqit

Emri	Emri i Planit të Veprimit
Pasqyra	Përmbledhja e masave, aktivitetet e targetuara bujqësore.
Skenari	Numri i aktiviteteve bujqësore të targetuara me masa. Të dhëna bazë për llogaritjen e ujjes së emetimeve dhe kostot.
Ujja e emetimeve	Llogaritja e ujjes së emetimeve të SO ₂ , NO _x , PM ₁₀ , dhe PM _{2.5}
Kosto	Kosto zbatimi

Plani Lokal i Veprimt për Cilësi të Ajrit

Efektshmëria e kostove	Kosto për ulje të emetimeve (Euro/ton) për PM _{2.5} dhe/ose ndotës të tjerë
Metoda e zbatimit	Si të promovohet dhe/ose zbatohet Plani i Veprimt nga Komuna
Gëshjtet	Shqyrtime për planin e veprimt, përfshirë reagime nga organizata relevante dhe palë të interesit

Kryesuesi e Kuvendit Komunal
Vlora Mjekiç Kabashi

Komuna e Obiliqit